

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΠΡΟΩΘΗΣΗ
ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΛΕΙΑΣ ΑΠΟ
ΤΟ 1950 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ: ΜΠΕΛΗΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΙΑΝΝΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΙΓΓΛΕΣΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΠΑΤΡΑ- 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	
1.1 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	5
1.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.....	11
1.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ.....	14
1.4 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	
2.1 ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ.....	17
2.2 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ.....	17
2.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	18
2.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	19
2.5 ΔΙΟΙΚΗΣΗ.....	19
2.6 ΧΛΩΡΙΔΑ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑ.....	20
2.7 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:	
3.1 ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΑΝΩΔΟΜΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΛΕΙΑΣ.....	29
3.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΛΕΙΑΣ.....	32
3.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΛΕΙΑΣ.....	33

3.4 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (1950-2012)	34
--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	35
4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ S.W.O.T	36
4.2.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	37
4.2.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	38
4.2.3 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ	38
4.2.4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	39
4.3 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΗΛΕΙΑΣ	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:

5.1 ΕΝΝΑΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΗΛΕΙΑΣ	44
5.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	45
5.3 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	46
5.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	47
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	47

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ	51
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	52
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ	52

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι παραγόμενες από τον τουρισμό οικονομικές εισροές αποτελούν σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης και οικονομικών σχέσεων για πολλές χώρες. Οι αφίξεις τουριστών διεθνώς υπερβαίνουν το μισό δισεκατομμύριο και ο τουριστικός τομέας βιώνει ταχύτατη εξέλιξη. Ο τουρισμός αποτελεί αδιαμφισβήτητα μια από τις μεγαλύτερες δραστηριότητες παγκοσμίως. Πρόκειται για έναν ιδιόμορφο και ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα. Το γεγονός ότι από τα πρώτα στάδια ανάπτυξης δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην οικονομική σπουδαιότητα του τουρισμού, σε συνδυασμό με τις κοινωνικές και πολιτιστικές αλλαγές που πραγματοποιούνται στις σύγχρονες κοινωνίες καθιστούν πολύπλοκη την εννοιολογική οριοθέτηση του τουρισμού (Τσάρτας, 1996). Ο επιστημονικός προβληματισμός επικεντρώνεται τόσο στις προσπάθειες καθορισμού της έννοιας του τουρισμού, όπως τι είναι τουρισμός και τι περιλαμβάνει, καθώς και στις επιμέρους παραμέτρους, όπως καθορισμός των ορίων έκτασης του τουρισμού.

Η ανάπτυξη του τουρισμού ήταν ραγδαία σε παγκόσμιο επίπεδο. Η οικονομική σπουδαιότητα του τουρισμού, μέσα από τη δυνατότητα να εξασφαλίζει κρατικά έσοδα και να δημιουργεί θέσεις απασχόλησης τον ανάγει σε σημαντικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό παράγοντα ανάπτυξης, τόσο για τις αναπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι οικονομικές ωφέλειες του τουρισμού, είναι το αποτέλεσμα μιας αναπτυξιακής διαδικασίας που στηρίζεται κατά κύριο λόγο στο φυσικό και πολιτιστικό κεφάλαιο της τουριστικής περιοχής του κάθε τουριστικού προορισμού. (Robinson & Boniface, 1999). Στα πλαίσια λοιπόν αυτής της αναπτυξιακής διαδικασίας και της σπουδαιότητάς της, κύριο αντικείμενο της μελέτης που θα αναπτυχθεί στα επόμενα κεφάλαια θα αποτελέσουν οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί του τουρισμού, η ιστορική εξέλιξή του, οι σύγχρονες εξελίξεις, η βιώσιμη ανάπτυξη και τα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

1.1 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα ως χώρα της Μεσογειακής ζώνης διαθέτει φυσική ομορφιά, ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, πεντακάθαρες παραλίες, φιλόξενους και αγνούς ανθρώπους, ώστε δίκαια κατέχει ένα κομμάτι της πίτας της παγκόσμιας βιομηχανίας του τουρισμού. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού κατατάσσει τη χώρα μας στην 11η θέση ως προς το τουριστικό συνάλλαγμα και στη 16η ως προς τις αφίξεις και προβλέπει ότι τα επόμενα χρόνια ο τομέας του τουρισμού, θα παρουσιάσει μικρούς ρυθμούς ανάπτυξης κάτι που θα αναστρέψει την πορεία της Ελλάδας προς την κορυφή και την ανάπτυξη **(ΣΕΤΕ, 2005)**.

Είναι κοινή πεποίθηση ότι ο τουρισμός αποτελεί για την Εθνική οικονομία τον δυναμικότερο εξελισσόμενο κλάδο. Η Ελλάδα, όπως καταγράφει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, βρίσκεται στη 15η θέση κατάταξης ως τουριστικός προορισμός. Τα έτη 2002 και 2003 βρισκόταν στη 13η και το 2004 στη 16η θέση από πλευράς αφίξεων. Στη θέση αυτή, με μικρές διακυμάνσεις προς τα πάνω ή προς τα κάτω, δείχνει να έχει σταθεροποιηθεί τα τελευταία χρόνια, επιδεικνύοντας μεγάλη ανθεκτικότητα στους κλυδωνισμούς του έντονου ανταγωνισμού που αναπτύσσεται διεθνώς. Η σταθερότητα αυτή οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι τα παραδοσιακά συστατικά του ελληνικού τουρισμού (ήλιος, θάλασσα, άνθρωποι), ανεξαρτήτως από τη γήρανση που έχουν αρχίσει να εμφανίζουν, παραμένουν κυρίαρχα κριτήρια των επιλογών των ξένων **(Νικητιάδης, 2007)**.

Για το έτος 2005 το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού προέβλεψε ότι ο τομέας του τουρισμού στην Ελλάδα, αμέσως ή εμμέσως, θα απασχολούσε 750.000 άτομα, συμβάλλοντας έτσι στη συνολική απασχόληση σε ποσοστό 18,2%, ενώ οι εισροές συναλλάγματος θα ισοδυναμούσαν με το 40% περίπου των εξαγωγών μας. Ο ένας δηλαδή στους πέντε εργαζόμενους απασχολείται αμέσως ή εμμέσως με τον τουρισμό. Ταυτοχρόνως, χωρίς να είναι δυνατό να υπολογιστεί επακριβώς, θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι η τουριστική οικονομία της χώρας συμβάλλει σε ποσοστό περίπου 18% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ. Μόνο το έτος 2005 οι αφίξεις ξένων στη χώρα μας πλησίασαν τα 13 εκατομμύρια, ενώ οι διανυκτερεύσεις ξεπέρασαν τα 170 εκατομμύρια **(Νικητιάδης, 2007)**.

Ο τουρισμός στην Ελλάδα αναπτύχθηκε αρχικά από το 1950, ως παραθεριστικός, περιηγητικός και πολιτιστικός. Το τουριστικό προϊόν εμπλουτίστηκε σταδιακά κατά τις δεκαετίες του '60 και το '70 με την δημιουργία συμπληρωματικών έργων υποδομής όπως ορεινά καταφύγια, υδροθεραπευτήρια, εγκαταστάσεις ελλιμενισμού και ανεφοδιασμού θαλαμηγών σκαφών, κ.λ.π., προκειμένου να ενισχυθεί η ανάπτυξη ορεινού, θαλάσσιου και θεραπευτικού τουρισμού. Όμως, παρά τις σποραδικές απόπειρες εμπλουτισμού του ελληνικού τουριστικού προϊόντος από τον δημόσιο τομέα με την δημιουργία έργων συμπληρωματικής υποδομής, το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του ελληνικού τουρισμού υπήρξε η προώθηση του μαζικού τουρισμού, χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης. Το γεγονός αυτό συνδέεται στενά τόσο με το γενικότερο ζήτημα της χαμηλής ποιότητας των

προσφερομένων υπηρεσιών όσο και την υστέρηση σε έργα γενικής και ειδικής υποδομής **(ΕΟΤ, 2001)**.

Το πρότυπο του μαζικού τουρισμού κυριαρχεί στον παγκόσμιο τουρισμό καθώς και στην Ελλάδα μετά το 1970 και ευθύνεται για την ανάπτυξη πολλών περιοχών και κρατών διεθνώς. Βασικά χαρακτηριστικά του είναι: α) οι εκτεταμένες και οργανωμένες υποδομές και υπηρεσίες που προσφέρει, β) η καθοριστική παρουσία του προτύπου στην παραγωγική δομή της περιοχής, που έχει ως αποτέλεσμα το σύνολο των υπόλοιπων κλάδων να εξαρτώνται σταδιακά από τον τουρισμό, γ) οι συχνά δυσμενείς επιπτώσεις της ανάπτυξης του στην τοπική κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον **(Κοκκώσης & Τσάρτας, 1999:86)**.

Καθοριστικός σε αυτήν την διαδικασία υπήρξε ο ρόλος των οργανωτών ταξιδιών (Tour Operatos) και όλης της παράπλευρης σε αυτούς «βιομηχανίας», καθώς επιδίωξη τους ήταν το γρήγορο και εύκολο κέρδος και ήταν φυσικό να στραφούν σε συγκεκριμένες περιοχές επιδιώκοντας τη σημαντική μείωση του κόστους και την σημαντική αύξηση της δύναμής τους μέσα από την προώθηση αυτών των περιοχών και την αποστολή σημαντικού αριθμού τουριστών προς αυτές **(Σπιλάνης, 2000)**.

Μια άλλη αιτία που συνέβαλε στην καθιέρωση αυτού του προτύπου είναι η εποχικότητα της ζήτησης με αιχμή (ανάλογα με την τουριστική περίοδο) το καλοκαίρι ή το χειμώνα. Στην Ελλάδα, το πρόβλημα αυτό είναι ιδιαίτερα οξύμμενο καθώς με στοιχεία του ΣΕΤΕ (2003) το διάστημα Ιούλιος – Σεπτέμβριος πραγματοποιείται το 51% περίπου των ετήσιων αφίξεων, ενώ το διάστημα Ιανουάριος – Μάρτιος το ποσοστό αφίξεων ανέρχεται στο 5,8%, Απρίλιο – Ιούνιο στο 30,0% και τον Οκτώβριο – Δεκέμβριο στο 12,6%. Η εποχικότητα οφείλεται σε θεσμικούς λόγους και στην αναπόφευκτη σύνδεση του χρόνου των διακοπών με την περίοδο του καλοκαιριού.

Επίσης ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα του προτύπου μαζικού τουρισμού είναι ότι το «τουριστικό πακέτο» (διαμονή με ημιδιατροφή) των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, που αποτελεί το προσφερόμενο και διαπραγματευόμενο στη διεθνή τουριστική αγορά τουριστικό μας προϊόν, ενώ αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 1/3 της δαπάνης του επισκέπτη στον τόπο προορισμού, επωμίζεται όλο το βάρος της διατήρησης του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος σε ανταγωνιστικά επίπεδα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Ελληνικός τουρισμός εξαρτάται άμεσα από την τιμολογιακή πολιτική των ξενοδοχείων, από τη δυνατότητα που έχουν οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις να προσφέρουν τιμές αποδεκτές από τη διεθνή τουριστική ζήτηση, όπως εκφράζεται μέσα από τους οργανωτές ταξιδιών (Tour Operator) **(Λογοθέτης, 2004)**.

Τα ανησυχητικά φαινόμενα που προβληματίζουν τους φορείς που ασχολούνται με τον τουρισμό στην Ελλάδα είναι: η μαζικοποίηση του τουρισμού που σε πολλούς προορισμούς ξεπέρασε τα όρια της αντοχής τους, η συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου, σε σημείο που γίνεται λόγος για “αυγουστιάτικο τουρισμό”, η συνεχώς μειούμενη από χρόνο σε χρόνο κατά κεφαλή τουριστική δαπάνη, όπως αποδεικνύεται από τις συγκρίσεις σε σταθερές τιμές, ο περιορισμός της απασχόλησης και η μείωση της αποδοτικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων. Επίσης η ένταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, που απειλεί με υποβάθμιση πολλούς προορισμούς. **(Λογοθέτης, 2004)**.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι αρμόδιοι φορείς του τουρισμού προσπαθούν να εξουδετερώσουν τις αδυναμίες του μαζικού τουρισμού με την προώθηση νέων μορφών τουρισμού, που αντέχουν περισσότερο στις μεταβολές της διεθνούς συγκυρίας, που προβάλλουν και αξιοποιούν την κληρονομιά μας, που διευρύνουν την τουριστική περίοδο, που προστατεύουν το περιβάλλον σε μια σχέση αειφόρου ανάπτυξης. Οι νέες αυτές εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην Ελλάδα όπως Φυσιολατρικός Τουρισμός, Ορεινός, Πολιτιστικός, Περιπέτειας, Αγροτουριστικός, Ιαματικός, Υγείας, κ.α συνδέονται στενά με την αναπτυσσόμενη τάση προς τον “Τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων”, που περιλαμβάνει τις κατηγορίες των τουριστών που έχουν ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, το οποίο λειτουργεί ως κίνητρο κατά τη διάρκεια της παραμονής των τουριστών και δίνει το όνομά του στην ειδική αυτή μορφή τουρισμού **(Βελισσάριου, 2000)**.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να διευκρινιστεί ότι οι μορφές αυτές δεν θα υποκαταστήσουν το σημερινό μαζικό τουρισμό που κυριαρχεί στη χώρα μας αλλά απλώς θα τον πλαισιώνουν, θα τον βελτιώνουν και μακροχρόνια ίσως αντικαταστήσουν ένα τμήμα του. Ακόμα πρέπει να τονιστεί ότι η ανάπτυξη αυτών των ειδικών μορφών τουρισμού θα είναι μία δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία, που απαιτεί προγραμματισμό, μεθοδικότητα και προπάντων σημαντικές επενδύσεις σε έργα υποδομής. Ο ελληνικός τουρισμός πρέπει δηλαδή να εξελιχθεί σταδιακά και χωρίς κλυδωνισμούς από μαζικό σε επιλεκτικό και πολυμορφικό, προσανατολισμένο στις απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα του καταναλωτή, έτσι ώστε να περιοριστεί η δυνατότητα υποκατάστασης της Ελλάδας από άλλους μεσογειακούς προορισμούς, με την ανάδειξη της μοναδικότητας των πόρων της. Ο τουρισμός στο σύνολό του στη χώρα μας είναι ανάγκη αδήριτη να αποκτήσει τα στοιχεία της μοναδικότητάς του. Πρέπει να αποκτήσει την ιδιαίτερη ταυτότητά του ενσωματώνοντας τις υλικές και άυλες αξίες του χώρου του. Ο ελληνικός τουρισμός με τέτοια στοιχεία θα αναβαθμιστεί ποιοτικά, θα γίνει διακριτός, ελκυστικός, επιζητούμενος και ισχυρός προορισμός **(Βελισσάριου, 2000)**. Ειδικότερα στις μελέτες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (2006), η Ελλάδα παρουσιάζεται ως μία χώρα με ρυθμούς ανάπτυξης μικρότερους από το μέσο όρο των ανταγωνιστικών μεσογειακών προορισμών. Φαίνεται δηλαδή πως το ελληνικό τουριστικό προϊόν διανύει τη φάση της ωρίμανσης και πρέπει να αναζητηθούν τρόποι εμπλουτισμού και αναβάθμισής του. Οι προβλέψεις αυτές βασίζονται στο ήδη υπάρχον status του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και επιπλέον στις νέες διεθνείς τάσεις που διαμορφώνουν την τουριστική ζήτηση **(Βελισσάριου, 2000)**.

Το καλό χαρτί της Ελλάδας «θάλασσα και ήλιος» δεν αποτελεί πλέον συγκριτικό πλεονέκτημα για τη χώρα μας. Οι τάσεις στρέφονται σε νέες μορφές που απαιτούν ένα τουριστικό προϊόν αναβαθμισμένο, που σέβεται τον άνθρωπο και το περιβάλλον, που εναρμονίζεται με τις αναζητήσεις και τα κίνητρα των σύγχρονων ταξιδευτών. Όλα αυτά τα χρόνια και μέχρι σχεδόν τη δεκαετία του 1990, η Ελλάδα σήριξε την τουριστική της ανάπτυξη στο παραπάνω μοντέλο «ήλιος - θάλασσα», με παντελή έλλειψη μακροχρόνιου τουριστικού σχεδιασμού και στρατηγικής ανάπτυξης. Τα παραπάνω κατέστησαν την Ελλάδα έναν τουριστικό προορισμό που εμφανίζει σημάδια κόπωσης με προβλήματα σε διάφορα επίπεδα όπως είναι: **(Βαρβαρέσος, 2000)**

- i. Η επικράτηση του μαζικού και οργανωμένου τουρισμού, χωρίς να δίνεται έμφαση και προβολή σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αφού οι μέχρι πρόσφατα τουριστικές πολιτικές και δράσεις αποσκοπούσαν στην αύξηση της ποσότητας των τουριστών και όχι στην ποιότητά τους.

- ii. Η περιβαλλοντική αλλοίωση και η αισθητική υποβάθμιση των αρχαιολογικών χώρων, των καλαίσθητων τοπίων και φυσικών τοποθεσιών.
- iii. Η υπέρμετρη συγκέντρωση της ζήτησης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών σε μια περιορισμένη χρονικά περίοδο, με σημαντικές επιπτώσεις στην ποιότητα των διακοπών, στην απόδοση των επενδύσεων, στην απασχόληση και στις τοπικές οικονομίες που εξαρτώνται άμεσα από υπερσυγκέντρωση τουριστικών πληθυσμών μερικούς μήνες το χρόνο.
- iv. Η άνιση γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας. Υπάρχει υπέρμετρη τουριστική αναπτυξιακή αναβάθμιση της παράκτιας ζώνης, ενώ οι αγροτικές και ορεινές περιοχές υστερούν ακόμα και σε βασικές υποδομές.
- v. Η χαμηλή οικονομική αποδοτικότητα των τουριστικών καταλυμάτων και γενικότερα ο χαμηλός δείκτης αποδοτικότητας μεταξύ προσφερόμενων υπηρεσιών - τιμής.
- vi. Η απόσταση της Ελλάδας από τις χώρες προέλευσης των τουριστών, έχουν αυξήσει την εξάρτησή της από τους μεγάλους tour operators και τις αερομεταφορές κυρίως. Έτσι προωθείται ο μαζικός τουρισμός που έρχεται στη χώρα μας με πτήσεις charters σε μειωμένες τιμές.

Επιχειρώντας, να προσδιοριστούν οι κύριοι παράγοντες που παίζουν σήμερα καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση τάσεων στους κόλπους της τουριστικής βιομηχανίας, διεθνώς, και επηρεάζουν τον τουριστικό προορισμό της Ελλάδας, θα μπορούσαν να αναφερθούν τα εξής Ως κύριους παράγοντες αναφέρονται η είσοδος του ευρώ στη ζωή των Ευρωπαίων και εν δυνάμει τουριστών, η αυξημένη συγκέντρωση των Τουριστικών Οργανισμών που ελέγχουν την τουριστική κίνηση στις αγορές της Βορείου Ευρώπης, αλλά και οι ραγδαίες εξελίξεις στο χώρο της τεχνολογίας **(Λογοθέτης, 1997)**.

Όσο αφορά στην Ελλάδα, προτεραιότητα αποτελεί η ανάδειξη νέων μορφών τουρισμού όπως ο εναλλακτικός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο αγροτικός, ο συνεδριακός. Ακόμη, η προώθηση στην Ελλάδα τουριστικών υποδομών ιδιοκατοίκησης για τον Ευρωπαίο πολίτη, με ευνοϊκά χρηματοδοτικά προγράμματα, θα αποτελέσει ένα άλλο σημαντικό άξονα της πολιτικής της χώρας μας, που θα δώσει τη δυνατότητα, η τουριστική σχέση των Ευρωπαίων με τη χώρα μας να αποκτήσει πιο μόνιμο και σταθερό χαρακτήρα. Η νέα αυτή πρωτοβουλία αφορά τη διαμόρφωση ιδιωτικών τουριστικών συγκροτημάτων μόνιμης κατοικίας, που θα αποκτώνται με ευνοϊκό χρηματοδοτικό τρόπο, έτσι ώστε ο Ευρωπαίος πολίτης να έχει τη μόνιμη εστία παραθερισμού του στην Ελλάδα **(Λογοθέτης, 1997)**.

Οι τάσεις της αγοράς δείχνουν ότι η χώρα μας γίνεται όλο και πιο δημοφιλής στην Αγγλική αγορά. Οι Άγγλοι τουρίστες, όμως στρέφονται περισσότερο στα late bookings, γεγονός που επηρεάζει την τιμή, όπως επίσης, και τους μεγάλους tour operators, ενώ επηρεάζεται από τα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης και την ύπαρξη των αεροπορικών εταιριών χαμηλού κόστους. Σχετική έρευνα (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, Τάσεις τουριστικής ζήτησης, 2003) έδειξε ότι το 42% των ερωτηθέντων θα ξαναπήγαιναν στον ίδιο προορισμό, ενώ το 58% όχι. Στην επιλογή τους αυτή η διαθεσιμότητα καταλύματος την τελευταία στιγμή θα επηρέαζε στην μεν πρώτη

επιλογή κατά 28% στην δεύτερη κατά 72%. Όσο για την απόφαση των τουριστών να ξαναταξιδέψουν με τον ίδιο tour operator ή όχι το 85% απάντησε ότι θα προτιμούσε τον ίδιο tour operator, ενώ το 15% θα διαλέξει κάποιον καινούργιο. Στην επιλογή αυτή η διαθεσιμότητα καταλύματος την τελευταία στιγμή θα επηρέαζε στην μεν πρώτη επιλογή κατά 64% στη δεύτερη κατά 36%. Στην ερώτηση αν θα άλλαζαν τουριστικόμπράκτορα, travel agent, τα ποσοστά είναι αντίστοιχα 89% και 11%, και όσον αφορά στη διαθεσιμότητα καταλύματος την τελευταία στιγμή θα επηρέαζε κατά 78% και κατά 22% αντίστοιχα. Το συμπέρασμα είναι, ότι η εμπιστοσύνη προς τους tour operators μειώνεται με πιο γοργό ρυθμό από αυτή προς τους τουριστικούς πράκτορες (**Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, 2003**).

Αν και οι αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα έχουν σημειώσει μακροχρόνια ανοδική πορεία, το μερίδιο της χώρας στον ευρωπαϊκό και διεθνή τουρισμό τείνει να μειωθεί τα τελευταία χρόνια. Η επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού εξηγείται είτε σε επίπεδο τιμής υπηρεσιών, είτε ολικής ποιότητας, είτε συνδυασμένα, σχέση τιμής/ποιότητας (value for money) (Ι.Τ.Ε.Π, Μελέτη Ανταγωνιστικότητας Ελληνικού Τουρισμού, 2005). Η μελέτη, διαπιστώνει ότι η Ελλάδα απειλείται τουριστικά από τις άλλες μεσογειακές χώρες, τόσο όσες είναι εντός Ε.Ε. (Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία) όσο και τις εκτός Ε.Ε. (Τουρκία, Ισραήλ, Κροατία, Αίγυπτο, Κύπρο κ.α.), ειδικά τις τελευταίες που προσφέρουν αρκετά παρόμοιο τουριστικό προϊόν με χαμηλότερες τιμές. Εντός ΕΕ η Ελλάδα αντιμετωπίζει το μεγαλύτερο ανταγωνισμό από την Ισπανία. Μεταξύ των κυριότερων διαπιστώσεων της μελέτης επισημαίνονται (**Ι.Τ.Ε.Π, 2005**):

- § Το μέσο μέγεθος των ελληνικών καταλυμάτων (76 κλίνες) κρίνεται μικρό (στην Ισπανία και την Πορτογαλία π.χ. είναι 130).
- § Η χρηματοδοτική διάρθρωση των ελληνικών ξενοδοχείων θεωρείται ανορθολογική (ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων, μεγάλος τραπεζικός δανεισμός).
- § Το επίπεδο του τουριστικού μανάτζμεντ στην Ελλάδα κρίνεται χαμηλό.
- § Το ελληνικό τουριστικό προϊόν επιβαρύνεται -έναντι όλων των ανταγωνιστριών χωρών- με το μεγαλύτερο φορολογικό βάρος.
- § Από πλευράς κόστους ζωής η Ελλάδα βρίσκεται περίπου στην ίδια θέση με την Πορτογαλία, ενώ και οι δύο υπερέχουν ελαφρά έναντι της Ισπανίας και σημαντικά έναντι της Γαλλίας και της Ιταλίας.
- § Τα ελληνικά κέντρα υποδοχής (λιμάνια, σιδηροδρομικοί σταθμοί, αεροδρόμια κ.α.) συνεχίζουν να προσφέρουν χαμηλού επιπέδου υπηρεσίες.
- § Η ποιότητα των ελληνικών καταλυμάτων, στις υψηλές κυρίως κατηγορίες, θεωρείται ικανοποιητική.
- § Η Ελλάδα υστερεί έναντι Ισπανίας, Πορτογαλίας και Ιταλίας λόγω της μεγαλύτερης γεωγραφικής απόστασης της από τις μεγαλύτερες χώρες προέλευσης τουριστών (Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία κλπ). Η χώρα είναι ιδιαίτερα εξαρτημένη από τους tour operators, αφού το 75-80% των τουριστών έρχεται στην Ελλάδα κυρίως με πτήσεις τσάρτερ.

Οι μεσοπρόθεσμοι στόχοι της τουριστικής πολιτικής όπως έχουν οριστεί κατά την τελευταία πενταετία είναι **(ΕΟΤ, 2009)**:

1. Η κατά τάξη μεγέθους αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών σε όλους τους τομείς που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν και η διατήρηση του επιπέδου της ποιότητας αυτής.
2. Η υποστήριξη μιας τιμολογιακής πολιτικής ανταγωνιστικού επιπέδου.
3. Η οργάνωση του τομέα της ενημέρωσης και των πωλήσεων.
4. Η οργάνωση υποδομών επί των οποίων μπορεί να αναπτυχθεί ο εναλλακτικός τουρισμός.
5. Η ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος με το πλεονέκτημα του πολιτιστικού μας αποθέματος, οργανωμένου και παρουσιασμένου με σύγχρονους τρόπους επικοινωνίας και νέες ιδέες παρουσίασης.

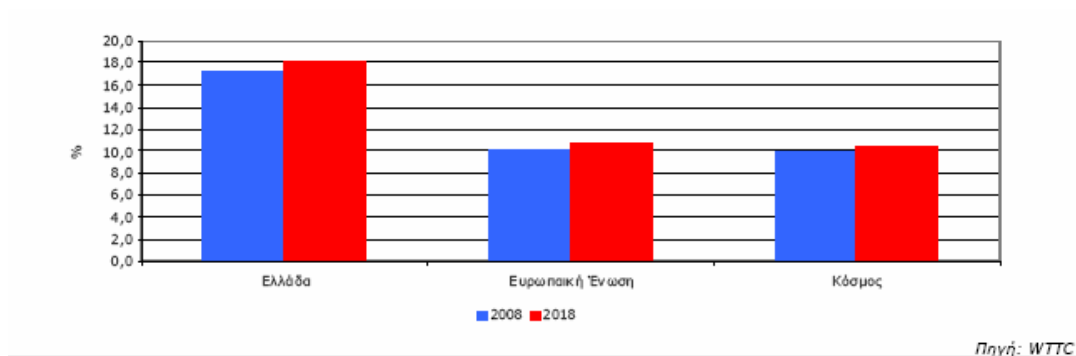
Με βάση τους βασικούς αυτούς στόχους, οι τομείς δραστηριότητας περιλαμβάνουν **(ΕΟΤ, 2009)**:

- i. Τον εκσυγχρονισμό των τουριστικών υποδομών όλων των μεγεθών και όλων των κλάδων. Των ξενοδοχείων, των ενοικιαζομένων διαμερισμάτων, των κάμπινγκς, των μαρινών, των μεταφορικών μέσων κ.ο.κ. Και η ενθάρρυνση δημιουργίας πρόσθετης προσφοράς υψηλής στάθμης,
- ii. Την εκπαίδευση και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού σε ευρεία κλίμακα,
- iii. Την πιστοποίηση της ποιότητας των παρεχομένων κατά τομέα υπηρεσιών, με τη χρήση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας, όπως τα συστήματα ISO,
- iv. Την δημιουργία δικτύων ηλεκτρονικής διαχείρισης των δεδομένων και πληροφόρησης,
- v. Την δημιουργία των αναγκαίων υποδομών που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη κάθε μορφής εναλλακτικού τουρισμού και ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, έτσι ώστε να καταστούν εκμεταλλεύσιμοι οι σχετικοί θύλακες στην αγορά,
- vi. Την οργάνωση και την ενίσχυση των μεγάλων ειδικών επενδύσεων,
- vii. Τον συντονισμό, τέλος, όλων των πολιτικών του κράτους, οι οποίες επηρεάζουν το τουριστικό προϊόν έτσι ώστε να επιτευχθεί αναβάθμιση όλης της αλυσίδας των τουριστικών υπηρεσιών, από τις μεταφορές μέχρι τους αρχαιολογικούς χώρους, τις υπηρεσίες υγείας, την απασχόληση.

1.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Σύμφωνα με τις νεότερες αναλύσεις του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών (WTTC) για το έτος 2008 και βάσει της μεθοδολογίας των Δορυφορικών Λογαριασμών του τουρισμού (Travel & Tourism Satellite Accounts), ο τουριστικός και ταξιδιωτικός τομέας προβλέπεται ότι θα καλύψει το 17,2% (€37,3 δις.) του συνολικού ΑΕΠ της Ελλάδας το 2008, ενώ υπολογίζεται ότι το εν λόγω ποσοστό θα αυξηθεί σε 18,0% (€69,6 δις.) μέχρι το 2018. Σύμφωνα με τον ίδιο φορέα, το 2008 η απασχόληση από το τουριστικό τομέα προβλέπεται να ανέλθει στο ύψος των 963 χιλ. θέσεων εργασίας (20,9% της συνολικής απασχόλησης), ενώ αναμένεται να φτάσει τις 1.349.000 θέσεις εργασίας το 2018 (21,9% της συνολικής απασχόλησης). Στο Διάγραμμα 2.1.1 παρουσιάζεται το ποσοστό του ΑΕΠ που καταλαμβάνει ο τουριστικός και ταξιδιωτικός τομέας στην Ελλάδα (2008, πρόβλεψη 2018), σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον υπόλοιπο κόσμο όπως προκύπτει από το WTTC.

Ποσοστό του ΑΕΠ που καταλαμβάνει ο Τουριστικός και Ταξιδιωτικός Τομέας (2008, 2018)

Αν και ο τουρισμός δεν αποτελεί φαινόμενο των τελευταίων μόνο δεκαετιών, αυτό που εξακολουθεί να εξελίσσεται είναι το μέγεθος του σύγχρονου μαζικού τουρισμού, η φύση και το είδος των τουριστικών υπηρεσιών, η οργάνωση και λειτουργία των επιχειρήσεων που προσφέρουν τουριστικές υπηρεσίες και η έμφαση που έχει δοθεί στην τουριστική βιομηχανία, τόσο από κρατικής πλευράς όσο και από πλευράς ιδιωτών επιχειρηματιών.

Ο τουρισμός είναι ένα πολυδιάστατο οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, που συμβαίνει όταν τα άτομα αλλάζουν φυσικό περιβάλλον και ρυθμούς ζωής με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχοσωματικών και πνευματικών τους αναγκών. Με τον όρο «Τουρισμός» σήμερα νοείται η πολυσύνθετη εκείνη επιχειρηματική δραστηριότητα της μεταφοράς, διαμονής, εξυπηρέτησης και διασκέδασης των τουριστών. Είναι μια τεράστια βιομηχανία, συνισταμένες της οποίας είναι:

- Οι καταλυματικές μονάδες π.χ. ξενοδοχεία, μοτέλ, ενοικιαζόμενα δωμάτια, διαμερίσματα, ξενώνες κλπ.
- Οι επισιτιστικές μονάδες, οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες διατροφής των ταξιδιωτών, όπως είναι τα εστιατόρια, οι ταβέρνες, τα μπαρ, τα εστιατόρια γρήγορης εξυπηρέτησης (fast food) κλπ.

- Οι επιχειρήσεις μεταφοράς, οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες μετακίνησης των ταξιδιωτών, όπως είναι οι αεροπορικές και οι ναυτιλιακές εταιρείες, οι εταιρείες μεταφοράς επί χερσαίου εδάφους (τρένα, λεωφορεία).

- Τα τουριστικά / ταξιδιωτικά γραφεία. Οι οικονομικές μονάδες που περιλαμβάνονται στο τμήμα αυτό είναι εγκατεστημένες στο σημείο που ξεκινά ο ταξιδιώτης (τόπος προέλευσης) και στον τόπο του προορισμού του. Ο ταξιδιωτικός πράκτορας δίνει απαντήσεις στις ερωτήσεις που ενδεχομένως να έχει ο ταξιδιώτης και ενεργεί για λογαριασμό του όσον αφορά στο σχεδιασμό του ταξιδιού και στις απαραίτητες εκ των προτέρων ενέργειες που πρέπει να γίνουν (π.χ. κράτηση εισιτηρίου και καταλύματος, έκδοση εισιτηρίων και διαβατηρίων, άδειες παραμονής, εξασφάλιση ενοικιαζόμενου αυτοκινήτου, λοιπές μετακινήσεις κλπ.).

- Οι μονάδες - εγκαταστάσεις αναψυχής. Ο συγκεκριμένος τομέας αποτελείται από ένα συνδυασμό επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων, π.χ. πάρκα και ειδικά διαμορφωμένοι φυσικοί χώροι για αναψυχή (θεματικά πάρκα, υδροπάρκα, γήπεδα γκολφ), χιονοδρομικά κέντρα, εκδρομές, πολιτιστικές εκδηλώσεις κλπ.

- Διάφορες άλλες επιχειρήσεις, οι οποίες ικανοποιούν δευτερεύουσες ανάγκες των ταξιδιωτών, όπως π.χ. καταστήματα που πωλούν διάφορα είδη εθνικού ή τοπικού χαρακτήρα ως αναμνηστικά (souvenirs), καταστήματα φωτογραφικών ειδών και εμφάνισης φιλμ κλπ.

- Ο κλάδος της διάθεσης τροφίμων, που περιλαμβάνει την δραστηριότητα των επιχειρήσεων που εστιάζονται στην προετοιμασία και το σερβίρισμα φαγητών και ποτών εκτός οικίας.

- Ο κλάδος της ενοικίασης αυτοκινήτων, που περιλαμβάνει μεγάλες διεθνείς και μικρές τοπικές ανεξάρτητες εταιρείες.

Πέραν των προϊόντων και των υπηρεσιών των παραπάνω τομέων, οι τουρίστες κάνουν χρήση αγαθών και υπηρεσιών που κατά κύριο λόγο παρέχονται στους κατοίκους των περιοχών που επισκέπτονται όπως π.χ. ταχυδρομεία, πρακτορεία τύπου, κομμωτήρια, κινηματοθέατρα, καταστήματα πώλησης τροφίμων κλπ.

Οι δύο βασικοί πόλοι του τουριστικού κυκλώματος είναι οι τουρίστες και τα καταλύματα προς τα οποία πρόκειται να μετακινηθούν. Τα καταλύματα και οι συμπληρωματικές υπηρεσίες διαμορφώνουν το τουριστικό προϊόν που προσφέρει ο προορισμός.

Συγκεκριμένα τα πέντε κύρια συστατικά που συνθέτουν το συνολικό τουριστικό προϊόν είναι τα εξής :

- i. Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι έλξης,
- ii. Οι διευκολύνσεις του τόπου προορισμού, δηλαδή τα καταλύματα, τα εστιατόρια, τα μαγαζιά, τα μέσα μεταφοράς κλπ,
- iii. Η προσπελασιμότητα του τόπου, που σχετίζεται με το πόσο εύκολα, γρήγορα και οικονομικά μπορεί να φτάσει ο τουρίστας στο προορισμό του,

- iv. Η εικόνα του τόπου προορισμού, που εκφράζει τις παραστάσεις που διαμορφώνουν οι άνθρωποι αναφορικά με το τι θα δουν και τι θα κάνουν εκεί πουθα πάνε και
- v. η τιμή του τουριστικού προϊόντος , δηλαδή το συνολικό κόστος της μετακίνησης, διαμονής, διατροφής και συμμετοχής σε δραστηριότητες.

Οι «μεμονωμένοι» τουρίστες (όσοι ταξιδεύουν εκτός γκρουπ), επιλέγουν οι ίδιοι το κατάλυμα στο οποίο πρόκειται να διαμένουν, οι δε συμπληρωματικές υπηρεσίες επιλέγονται συνήθως κατά τη διάρκεια της παραμονής στον τόπο του προορισμού.

Αντίθετα, οι τουρίστες που μετακινούνται ομαδικώς, καταφεύγουν στις υπηρεσίες κάποιου ταξιδιωτικού γραφείου. Ο τουριστικός πράκτορας διαμορφώνει ένα προϊόν γνωστό ως τουριστικό πακέτο, το οποίο περιλαμβάνει τις υπηρεσίες μεταφοράς, διαμονής, ημιδιατροφής ή πλήρους διατροφής, ενώ συχνά συμπληρώνεται και με υπηρεσίες ψυχαγωγίας και ξενάγησης. Η ευθύνη της επιλογής των επιμέρους υπηρεσιών που συνθέτουν το πακέτο ανήκει στον τουριστικό πράκτορα, καθώς ο τουρίστας αγοράζει ένα ολοκληρωμένο, αλλά και παράλληλα τυποποιημένο προϊόν και σε συγκεκριμένη τιμή.

Στην τουριστική βιομηχανία, το δίκτυο διανομής μέσω του οποίου, το τουριστικό πακέτο φτάνει στο τελικό καταναλωτή, περιλαμβάνει τους προμηθευτές τουριστικού προϊόντος/υπηρεσίας (αερομεταφορικές, καταλυματικές και άλλες επιχειρήσεις), τους “χονδρέμπορους” ταξιδιωτικών υπηρεσιών (tour operators), τους ταξιδιωτικούς πράκτορες (τουριστικά γραφεία) που λειτουργούν ως λιανέμποροι και τους πελάτες–ταξιδιώτες. Οι προμηθευτές τουριστικών υπηρεσιών πουλούν τα προϊόντα τους στους “χονδρέμπορους” τουριστικών υπηρεσιών (tour operators), οι οποίοι τα συνδυάζουν δημιουργώντας τα τουριστικά πακέτα. Αυτά τα πωλούν στους ταξιδιωτικούς πράκτορες, οι οποίοι τα προωθούν στους ταξιδιώτες. Σήμερα πολλοί tour operators καθετοποιούν τις δραστηριότητες τους και προσφέρουν απευθείας τα τουριστικά πακέτα στους καταναλωτές μέσω δικών τους τουριστικών γραφείων.

Στη σημερινή εποχή της πλήρους πληροφόρησης, ο τουρίστας δεν είναι πλέον υποχρεωμένος να καταφύγει στις υπηρεσίες κάποιου ταξιδιωτικού γραφείου. Μέσω του διαδικτύου (Internet) μπορεί να επιλέξει το ξενοδοχείο της αρεσκείας του, το μέσο μεταφοράς που επιθυμεί, καθώς και πλήθος άλλων συμπληρωματικών υπηρεσιών με αποτέλεσμα ο κάθε πελάτης να διαμορφώνει το δικό του τουριστικό πακέτο. Από την άλλη πλευρά, όλο και περισσότερες τουριστικές επιχειρήσεις διατηρούν τις δικές τους ιστοσελίδες (sites) και κατά συνέπεια το τουριστικό προϊόν μορφοποιείται και προβάλλεται στον κυβερνοχώρο. Με τον τρόπο αυτό εκτιμάται ότι ενισχύεται ο ρόλος του καταλύματος στην τουριστική βιομηχανία, ενώ ο υποψήφιος τουρίστας αποκτά τη δυνατότητα να επικοινωνεί απ’ ευθείας με τους παραγωγούς τουριστικών υπηρεσιών.

1.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ

Η συμπεριφορά των ανθρώπων είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προσπάθεια να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Όταν σ' ένα άτομο δημιουργηθεί κάποια ανάγκη, τότε ενεργοποιείται μία έντονη επιθυμία που λέγεται κίνητρο. Το κίνητρο λοιπόν είναι μία εσωτερική κατάσταση που δραστηριοποιεί ή υποκινεί το άτομο και το αναγκάζει να διαμορφώσει μία συμπεριφορά και να προβεί σε ενέργειες με σκοπό την ικανοποίηση μιας ανθρώπινης ανάγκης.

Ως τουριστικό κίνητρο ορίζεται ο λόγος που ώθησε τον επισκέπτη να πραγματοποιήσει το ταξίδι του. Τα τουριστικά κίνητρα μπορούν να διαχωριστούν υπό αυτή την έννοια, σε παράγοντες που «έσπρωξαν» τον τουρίστα μακριά από τις καθημερινές του συνήθειες και ζωή και σε αυτούς που τον προσέλκυσαν στον συγκεκριμένο προορισμό.

Στην πρώτη περίπτωση, ένα τουριστικό κίνητρο μπορεί να ταυτιστεί με την ανάγκη που ο τουρίστας επιδιώκει να ικανοποιήσει μέσω της τουριστικής εμπειρίας. Οι ανάγκες αυτές έχουν διογκωθεί στον σύγχρονο δυτικό άνθρωπο, κυρίως ως απόρροια των έντονων και απαιτητικών ρυθμών ζωής, του αυξημένου στρες της αποξένωσης από τον εαυτό και τους γύρω, καθώς και πολλών άλλων κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων της σύγχρονης καθημερινότητας.

Σε ένα άλλο επίπεδο, τα τουριστικά κίνητρα σχετίζονται άμεσα με τα ενδιαφέροντά του τουρίστα, όσον αφορά τουλάχιστον τους λόγους επιλογής του συγκεκριμένου προορισμού. Έτσι, αν τα ενδιαφέροντα κάποιου περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, τον αθλητισμό και την περιπέτεια, είναι πολύ πιθανόν ότι θα αναζητήσει έναν προορισμό που θα παρέχει την σχετική υποδομή και υπηρεσίες, όπως ένα θέρετρο χειμερινών σπορ, αναρρίχησης ή ράφτινγκ.

Με βάση τη διεθνή εμπειρία και την επιστημονική έρευνα, τα τουριστικά κίνητρα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως ακολούθως:

1. Φυσικά κίνητρα (π.χ. σωματική αναγέννηση, αποκατάσταση και διατήρηση της υγείας, της ομορφιάς και της νεότητας).

2. Ψυχολογικά (π.χ. ξεκούραση, χαλάρωση, φυγή από την καθημερινότητα και την ρουτίνα, αναζήτηση αυθεντικότητας, αίσθηση της αφθονίας)

3. Προσωπικά (π.χ. προσωπικές αξίες, ενίσχυση ατομικού κύρους και φήμης δηλ. επιθυμία για αναγνώριση από τους άλλους)

4. Διαπροσωπικά (π.χ. επισκέψεις συγγενών και φίλων, αναζήτηση νέων εμπειριών).

5. Πνευματικά (π.χ. να γνωρίσει κανείς άλλες χώρες, άλλους πολιτισμούς).

6. Επαγγελματικά (π.χ. επαγγελματικά ταξίδια, συμμετοχή σε επαγγελματικά συνέδρια και σεμινάρια).

7. Πολιτιστικά (π.χ. επιθυμία κάποιου να γνωρίσει τα ήθη και τα έθιμα, τον τρόπο ζωής, την τέχνη, την παράδοση μιας άλλης χώρας, την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας υποδοχής).

8. Κοινωνικά (π.χ. επιδίωξης συντροφιάς με φίλους, συμμετοχή σε κοινωνικές εκδηλώσεις – γάμους, βαπτίσεις, προβολή κοινωνικού γοήτρου).

9. Θρησκευτικά (π.χ. επισκέψεις τόπων λατρείας, μοναστηριών, προσκυνήματα σε συγκεκριμένους ιερούς τόπους για κάθε θρησκεία).

10. Ψυχαγωγικά (π.χ. παρακολούθηση αθλητικών εκδηλώσεων, επισκέψεις σε καζίνο ή σε θεματικά πάρκα).

11. Εκπαιδευτικά (π.χ. επισκέψεις περιοχών σε ιστορικά μνημεία ή αρχαιολογικούς χώρους).

12. Περιβαλλοντικά (π.χ. επίσκεψη συγκεκριμένου τουριστικού προορισμού για να θαυμάσει κανείς τη μοναδικότητα ενός οικοσυστήματος όπου φιλοξενείται ένα μοναδικό ζωικό είδος).

13. Κλιματολογικά, φυσιολατρικά και φυσιογνωστικά κίνητρα(π.χ. επίσκεψη φυσικών πάρκων, βιοτόπων, δρυμών, περιοχών με χλωρίδα και πανίδα, ταξίδι σε περιοχές που έχουν ήλιο και θάλασσα).

Θα πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό πως είναι σπάνια η τουριστική μετακίνηση βασισμένη σε ένα και μόνο κίνητρο. Για την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού συνήθως συνδυάζονται διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέροντα του ίδιου ατόμου.

Σε όποια περίπτωση, τα τουριστικά κίνητρα αποτελούν σημαντικότατο παράγοντα που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από την εκάστοτε τουριστική αγορά, καθώς η γνώση και κατανόηση αυτών, οδηγούν στην πραγμάτωση του βασικού στόχου κάθε επιχειρηματικής δραστηριότητας: την ικανοποίηση του πελάτη.

1.4 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στις συνθήκες της δεκαετίας του 1950, οι ανάγκες ισόρροπης ανάπτυξης του τουρισμού οδήγησαν την δημιουργία ενός κρατικού φορέα, ο οποίος είχε ρυθμιστικό χαρακτήρα και παράλληλα έπρεπε να λειτουργήσει και ως επιχειρηματίας επειδή η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν μπορούσε να αναπτύξει σημαντική δραστηριότητα. Ο φορέας που έπαιξε αυτό το ρόλο ήταν ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (**ΕΟΤ**), ο οποίος επανασυστήθηκε το 1950 με την ίδια περίπου θεσμική μορφή με την οποία είχε ιδρυθεί επί Ελευθερίου Βενιζέλου.

Μέχρι πρόσφατα ο ΕΟΤ κατέβαλε προσπάθεια να ανταποκριθεί στο ρόλο του ρυθμιστή, του σχεδιαστή και του επιχειρηματία έχοντας την διοίκηση, την διαχείριση και την εκμετάλλευση των επιχειρηματικών μονάδων και πλήθους τουριστικών περιουσιακών στοιχείων .

Παράλληλα είχε αναλάβει την τουριστική προβολή της χώρας στο εσωτερικό και εξωτερικό, ελάμβανε μέτρα και ρυθμίσεις για την ομαλή λειτουργία της τουριστικής αγοράς, και ήλεγχε τουριστικές επιχειρήσεις και την τουριστική πολιτική της χώρας.

Το εύρος αυτών των δραστηριοτήτων, γνώσεων και μεθόδων υλοποίησης ήταν τόσο μεγάλο που δεν είναι δυνατόν να ασκείται αποτελεσματικά από έναν μόνο οργανισμό, αφού κάθε μια από αυτές τις δραστηριότητες απαιτούσε ειδική στρατηγική.

Με την ίδρυση του Υπουργείου Τουρισμού, έγιναν προσπάθειες να αποδευσιμεί ο ΕΟΤ από μέρος των δραστηριοτήτων του ώστε να ασκήσει ικανοποιητικά τις υπόλοιπες. Όμως κάτι τέτοιο στην πράξη δεν ολοκληρώθηκε αφού δεν υπήρξε η κατάλληλη οργάνωση και στελέχωση των υπηρεσιών σε επίπεδο Υπουργείου.

Το 1998 με την ψήφιση του Ν. 2636/98 δημιουργήθηκαν δύο ανώνυμες εταιρείες για να αναλάβουν μέρος των δραστηριοτήτων του ΕΟΤ που δεν ήταν δυνατόν να ασκούνται πλέον από φορέα με την μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου.

Οι εταιρείες αυτές ήταν το «Ελληνικό Φεστιβάλ Α.Ε.», το οποίο ανέλαβε αμέσως το σύνολο των δραστηριοτήτων του ΕΟΤ στον τομέα των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και η «Εταιρεία Αξιοποίησης Περιουσίας ΕΟΤ», η οποία άρχισε να παραλαμβάνει τις επιχειρηματικές μονάδες και τα περιουσιακά στοιχεία του ΕΟΤ. Η εταιρεία αυτή μετονομάστηκε σε «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.» και οι μετοχές της περιήλθαν στο δημόσιο.

Το 2001 δημιουργήθηκε η Γενική Γραμματεία Τουρισμού στο Υπουργείο Ανάπτυξης, στην οποία περιήλθε το μεγαλύτερο τμήμα των αρμοδιοτήτων του ΕΟΤ, ενώ την ίδια στιγμή το μεγαλύτερο τμήμα των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων του ΕΟΤ αποκεντρώθηκε στις νεοσύστατες Διευθύνσεις Τουρισμού των 13 Περιφερειών.

Παράλληλα με τον ΕΟΤ, ένας άλλος οργανισμός ο οποίος ασχολείται και μελετά τον Τουρισμό είναι το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) το οποίο ιδρύθηκε το 1996 με πρωτοβουλία των επιχειρηματικών φορέων, που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού της χώρας.

Το πεδίο εντός του οποίου κινείται η ερευνητική προσπάθεια του Ινστιτούτου είναι αρκετά ευρύ και προβλήματα, όπως η ανάδειξη του τουριστικού πλούτου της χώρας, η γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, η άμβλυνση της εποχικότητας και ο λειτουργικός προσδιορισμός των ορίων άριστης σωρεύσεως τουριστικών δραστηριοτήτων στον χώρο ανήκουν στα ερευνητικά ενδιαφέροντα του Ινστιτούτου. **(Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2001, «Τουριστική Πολιτική 2002–2000», ΕΟΤ)**

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2.1 ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ

Ο νομός Ηλείας καταλαμβάνει το Β.Δ. από το Ιόνιο Πέλαγος. Πρωτεύουσα είναι ο Πύργος, ενώ ανατολικά του Πύργου, σε μια κοιλάδα ανάμεσα στον Κρόνιο λόφο, τον ποταμό Αλφειό και τον παραπόταμό του Κλαδέο, απλώνεται ένας από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας, η Αρχαία Ολυμπία. Ο νομός Ηλείας αποτελούσε πάντοτε ένα ιδιαίτερο κομμάτι της Ελλάδας. Μοιάζει να δημιουργήθηκε και να διαμορφώθηκε με τη σκανδαλώδη εύνοια της φύσης και της ιστορίας. Δεν θα μπορούσε να εξηγηθεί διαφορετικά, αυτή η μοναδική συνύπαρξη των απέραντων ακτών, του ποικιλόμορφου και πυκνού δάσους, των μοναδικής σημασίας αρχαιολογικών τόπων με προεξάρχοντες, την Αρχαία Ολυμπία, την Αρχαία Ήλιδα, το Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα, το κάστρο Χλεμούτσι (Tornese), των θαυμαστών μνημείων της ορθοδοξίας και των μοναστηριών, των παραδοσιακών ορεινών οικισμών, των ιαματικών πηγών και των ιδιαίτερων υδροβιότοπων. Λόγω της γεωγραφικής του θέσης, δίπλα στο Ιόνιο πέλαγος, διαθέτει ήπιο κλίμα με πολλές βροχοπτώσεις οι οποίες αποδίδουν πλούσια βλάστηση. Τέλος, λόγω του τοπογραφικού του αναγλύφου, ο νομός χαρακτηρίζεται από ποικιλία τύπων οικοσυστημάτων, τόσο χερσαίων, όσο και μεταβατικών μεταξύ χερσαίου και υδατικού περιβάλλοντος (υγρότοποι), αλλά και αμιγώς θαλασσινών.

2.2 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού της **ΕΣΥΕ** το 2001, ο νομός Ηλείας είχε πληθυσμό 193.288 κατοίκους, ο οποίος αντιστοιχούσε στο 27% του πληθυσμού Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (**ΠΔΕ**). Η αύξηση του πληθυσμού του νομού κατά την περίοδο 1991-2001 ήταν 7,7%, ποσοστό μεγαλύτερο από το αντίστοιχο για το σύνολο της χώρας (7%), ενώ ο πληθυσμός της ΠΔΕ παρουσίασε αύξηση κατά την ίδια περίοδο 0,1%. Ωστόσο, η αύξηση παρουσίασε κάμψη σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία (0,2%). Το ποσοστό του ανδρικού πληθυσμού (51%) ξεπερνά το ποσοστό του γυναικείου (49%), αντίθετα με ότι συμβαίνει στη σύνθεση του πληθυσμού της χώρας. Οι νομοί Ηλείας και Αιτωλοακαρνανίας παρουσιάζουν πληθυσμιακή μείωση τη δεκαετία 1971–1981 η οποία ανατρέπεται εντός των 10 ετών που ακολουθούν. Συνολικά, σημαντική αύξηση του πληθυσμού παρουσιάζουν κυρίως οι παραθαλάσσιοι δήμοι των νομών Αχαΐας και Ηλείας και οι παρά τον οδικό άξονα Ναυπάκτου – Αργινίου του νομού Αιτωλοακαρνανίας. Αντίθετα, οι ορεινοί δήμοι παρουσιάζουν πληθυσμιακή μείωση αναδεικνύοντας το έλλειμμα ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της ΠΔΕ.

Οι ορεινοί δήμοι του Νομού αντιμετωπίζουν προβλήματα εγκατάλειψης και μείωσης του πληθυσμού που καταφεύγει κυρίως σε αστικά κέντρα του Νομού ή και εκτός Νομού. Κατά την περίοδο 1971 – 2001, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ εκτιμάται ότι ο πληθυσμός της περιοχής μειώθηκε κατά 5%.

2.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Μελετώντας τις τελευταίες δύο απογραφές του 1991– 2001 ο γενικός πληθυσμός του νομού της Ηλείας αυξήθηκε κατά 7,6%. Η αύξηση αυτή δεν είναι ομοιόμορφη σε όλους τους δήμους αλλά επικεντρώνεται κυρίως σε παραθαλάσσιους δήμους και όχι τόσο σε ορεινούς όπως ο δήμος Αλιφείρας. Αυτές οι αυξητικές τάσεις σε αυτούς τους δήμους υφίστανται διότι λόγω τουρισμού δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και κίνητρα σε νέους από τα κονδύλια του κράτους για την ανάπτυξη των δήμων αυτών. Ο ενεργός πληθυσμός του Νομού ανέρχεται σε 70.665 άτομα. Οι απασχολούμενοι είναι 58.613 άτομα εκ των οποίων είναι 40.203 άντρες και 18.410 γυναίκες. Αξίζει να αναφερθεί πως ο παραγωγικός πληθυσμός του Νομού, που είναι οι ηλικίες από 15 μέχρι και 64 ετών, έχει αυξηθεί κατά 13% (μεγάλη και εδώ είναι η προσφορά των αλλοδαπών) **(ΕΣΥΕ, 2001)**. Επιπροσθέτως, σημαντικό είναι να γίνει αναφορά στους δείκτες γήρανσης και εξάρτησης του πληθυσμού του Νομού, αφού δίνουν σημαντικές πληροφορίες σε σχέση με τον πληθυσμό και τον ηλικιακό καταμερισμό τους. Ο δείκτης γήρανσης του νομού είναι 1,16 σε αντίθεση με 1,10 του δείκτη στο σύνολο της χώρας.

Τα αποτελέσματα του δείκτη αυτού αποκαλύπτουν πως ο πληθυσμός είναι «γηρασμένος», με αποτέλεσμα να υφίστανται αρνητικές συνέπειες σε τομείς όπως η οικονομία και η κοινωνία, αφού η συντήρηση του γεροντικού πληθυσμού προϋποθέτει την ουσιαστική κατανομή των διαθέσιμων οικονομικών πόρων. Ένας άλλος δείκτης που αξίζει να αναφερθεί είναι αυτός της εξάρτησης, όπου διαμορφώνεται σε 0,52 στο νομό και 0,47 στη χώρα. Εδώ, αντικατοπτρίζονται η δημογραφική εξάρτηση, δηλαδή οι ηλικιακές διαφοροποιήσεις και οι μεταβολές του πληθυσμού. Όσον αφορά τώρα την κατανομή του πληθυσμού τα παρακάτω στοιχεία αποδίδουν στο Νομό σαφώς αγροτικό χαρακτήρα με μικρή συγκέντρωση αστικού πληθυσμού, (ενώ αξιοπρόσεκτη είναι η σχετικά μεγάλη συγκέντρωση ημιαστικού πληθυσμού). Στο σύνολο της χώρας το 13,99% του ενεργού πληθυσμού απασχολούνται στη γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία με αποτέλεσμα να υφίσταται μια διαφορετική κατανομή της απασχόλησης στο Νομό Ηλείας σε σχέση με την αντίστοιχη στο σύνολο της χώρας.

Από το σύνολο του πληθυσμού το 56,9% (102.137 κατ.) αναφέρεται σε αγροτικές περιοχές, το 18,3% (32.775 κατ.) σε ημιαστικές περιοχές, ενώ ο αστικός πληθυσμός αποτελεί το 24,8% (44.517 κατ.) **(ΕΣΥΕ, 1991)**.

2.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο νομός Ηλείας έχει πολυδιάστατη οικονομική ζωή, γεγονός που αντανακλάται σε όλες τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται κυρίως στον πρωτογενή τομέα και τις υπηρεσίες και κατά δεύτερο λόγο στο δευτερογενή τομέα. Το 37% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του Νομού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, το 45,7% στον τριτογενή και το 17,3% στο δευτερογενή. Όπως φαίνεται, ο πρωτογενής τομέας παίζει αρκετά σημαντικό ρόλο στην οικονομία του νομού η οποία χαρακτηρίζεται αγροτική και ο νομός ως κατεξοχήν αγροτικός. Οι νόμιμοι μετανάστες αποτελούν το 6,3% του πληθυσμού και η μεγάλη τους πλειοψηφία απασχολείται στη γεωργία (58%). Ο Νομός είναι ο πρώτος παραγωγός τομάτας (11,3%) και πατάτας (13,6%) στη χώρα, ο πέμπτος όσον αφορά στα εσπεριδοειδή και έκτος στο ελαιόλαδο (5,4%). Γενικά, χαρακτηρίζεται από το ειδικό βάρος των δραστηριοτήτων του πρωτογενή τομέα και ως ένα βαθμό από την παροχή υπηρεσιών, κυρίως τουριστικών **(ΕΣΥΕ, 2004)**.

Γενικά, προωθείται ήπια ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός του πρωτογενούς τομέα, με μια σειρά μέτρων, εκ των οποίων, τα σημαντικότερα είναι **(Αναπτυξιακή Ολυμπίας, 2010)**:

- προώθηση επενδύσεων σε βιολογικές καλλιέργειες, κτηνοτροφία και ιχθυοκαλλιέργεια – ίδρυση περιφερειακής αγοράς αγροτικών προϊόντων,
- ανάδειξη και αξιοποίηση αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάδειξη του ρόλου της Αρχαίας Ολυμπίας,
- αξιοποίηση παράκτιας ζώνης με την αναβάθμιση των δυο κυρίων λιμένων του νομού, Κατακόλου και Κυλλήνης,
- προστασία και αξιοποίηση περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους,
- εναλλακτικές μορφές ενέργειες και επέκταση δικτύου φυσικού αερίου.

2.5 ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Ο νομός Ηλείας υπάγεται στην Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας. Ο Νομός διαιρείται σε δύο επαρχίες: 1. Επαρχία Ηλείας και 2. Επαρχία Ολυμπίας. Με βάση το πρόγραμμα «Καποδίστριας», η Πρωτοβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση στο Νομό συγκροτήθηκε τελικώς σε 22 Δήμους.

2.6 ΧΛΩΡΙΔΑ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑ

Ο νομός χαρακτηρίζεται από πλούσια βλάστηση. Αρκετά είναι τα σπάνια είδη κυρίως κοντά στα Δέλτα και τις κοίτες των ποταμών και σε οικοσυστήματα όπως το οροπέδιο της Φολόης και το δάσος της Στροφυλιάς, ενώ ενδημικά είδη εντοπίζονται με μορφή χαμηλής βλάστησης σε βουνοκορφές. Παρ' όλο που το μεγαλύτερο μέρος του νομού είναι πεδινό, η δασοκάλυψη είναι αρκετά καλή. Σύμφωνα με την απογραφή Γεωργίας- Κτηνοτροφίας της ΕΣΥΕ (1999-2000), πάνω από το 65,7 % της συνολικής έκτασης του νομού αποτελείται από αγροτικές περιοχές, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 29,3% είναι δάση και ημι-φυσικές εκτάσεις. Τα δάση αυτά αποτελούνται κυρίως από πεύκα και δρυς. Γίνεται συστηματική εκμετάλλευσή τους, κυρίως στον τομέα της ρητίνευσης.

Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών, οι οποίες φιλοξενούν φυσικούς τύπους οικοτόπων και οικοτόπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στόχος του δικτύου είναι η συμβολή στην αποτελεσματικότερη προστασία των απειλούμενων ειδών και των ενδιαιτημάτων και στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και γενικότερα στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Οι περιοχές ή τόποι, που περιλαμβάνονται στο νομό Ηλείας και των οποίων έχει αναδειχθεί το οικολογικό δυναμικό, έχει εκτιμηθεί η οικολογική τους αξία και εντάσσονται στο δίκτυο Ειδικών Ζωνών Διατήρησης "ΦΥΣΗ 2000" (NATURA2000), είναι οι ακόλουθες:

- **Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρως και λίμνη Καϊάφα (GR2330005)**
- **Θαλάσσια περιοχή κόλπου Κυπαρισσίας (GR2330008)**
- **Εκβολές Δέλτα Αλφειού (GR2330001)**
- **Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου (GR2330006)**
- **Δάσος Στροφυλιάς (GR2320001)**
- **Θαλάσσια περιοχή κόλπου Κυλλήνης (GR2330007)**
- **Εκβολές Δέλτα Πηνειού. (GR2330003)**
- **Οροπέδιο Φολόης (GR2330002)**
- **Αρχαία Ολυμπία (GR2330004)**
- **Όρος Ερύμανθος (GR2320008)**

Ως περιοχές που χρήζουν ιδιαίτερης περιβαλλοντικής μεταχείρισης, θα πρέπει να προστεθούν:

- τα πευκοδάση της ημιορεινής ζώνης και το παραδοσιακό αγροτικό τοπίο με ελιές, αμπέλια, σταφίδες, και βοσκοτόπια,
- ο λόφος του Κατακόλου,
- η τεχνητή λίμνη του Πηνειού,
- το ελατοδάσος της Δίβρης Τσιπιάνων και Κρυόβρυσης,

- **το φαράγγι της Νέδα.**

Ο νομός Ηλείας μπορεί να χαρακτηριστεί ως κατεξοχήν αγροτικός νομός, με την καλλιέργεια να ευνοείται ιδιαίτερα από το πλούσιο υδροφόρο ορίζοντα, την ικανοποιητική άρδευση και τα εύφορα εδάφη. Η γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας συγκεντρώνεται κυρίως στην παραλιακή ζώνη και ιδιαίτερα στα πεδινά, παραποτάμια και παραλίμνια τμήματα, όπως:

- **στη βόρεια παραλιακή ζώνη (Μανωλάδα, Βάρδας – Λεχαινά, Ανδραβίδα),**
- **στη δυτική ζώνη (Κυλλήνη – Βαρθολομιό – Γαστούνη – Αμαλιάδα – Πύργος) και στις κοιλάδες Πηνειού και Αλφειού,**
- **στη νότια παραλιακή ζώνη (Κρέστενα – Σαμικό – Ζαχάρω – Γιαννιτσοχώρι).**

Ο Νομός είναι ο πρώτος παραγωγός πατάτας και ντομάτας στη χώρα αφού παράγει το 13,6% της παραγωγής πατάτας και το 11,3% της παραγωγής τομάτας. Επιπλέον, είναι ο 5ος σε ότι αφορά τα εσπεριδοειδή με 6% της συνολικής παραγωγής εσπεριδοειδών και 6ος σε ότι αφορά το ελαιόλαδο παράγοντας το 5,4% της συνολικής παραγωγής ελαιολάδου της χώρας, βάσει των στοιχείων της ΕΣΥΕ για το 2004. Επιπροσθέτως, ο Νομός παράγει το 35% της συνολικής παραγωγής καρπουζιών και το 3,9% της παραγωγής γάλακτος στην επικράτεια. Από τους κύριους κλάδους φυτικής παραγωγής είναι τα κηπευτικά, η αμπελοκαλλιέργεια, το βαμβάκι και τα καπνά. Η κτηνοτροφία περιορίζεται στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές του Νομού.

Η πανίδα του νομού Ηλείας είναι πολύ πλούσια και οφείλεται στα άφθονα νερά και την άφθονη χλωρίδα. Διάσπαρτα σε όλη την έκταση του νομού υπάρχουν πολλά οικοσυστήματα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον τα οποία φιλοξενούν πολλά και σπάνια, πλέον, είδη ζώων. Οι όχθες του Αλφειού Ποταμού, οι καταρράκτες της Νέδας, το δάσος της Φολόης, ο χώρος της Αρχαίας Ολυμπίας, η Λιμνοθάλασσα Κοτύχι, η Λίμνη Καϊάφα και είναι λίγες μόνο από τις περιοχές ικανές να προσφέρουν συνθήκες ευνοϊκές για την ανάπτυξη πολλών ειδών πανίδας.

Το πιο πλούσιο ίσως οικοσύστημα του Νομού είναι αυτό γύρω από τον Αλφειό ποταμό. Η πανίδα γύρω από τον Αλφειό αποτελείται από: **(Σκριμιζέα κ.ά, 2008)**

- Θηλαστικά

Πέρα από τα συνηθισμένα είδη, όπως ασβοί, κουνάβια, αλεπούδες, η κοιλάδα του Αλφειού φιλοξενεί μερικές βίδρες, οι οποίες βρίσκονται κυρίως ψηλά και στους παραπόταμους Λάδωνα και Ερύμανθο. Λέγεται επίσης ότι έχουν μείνει λίγα τσακάλια και νυχτερίδες.

- Πουλιά

Οι εκβολές του ποταμού βρίσκονται πάνω σε ένα σημαντικό μεταναστευτικό διάδρομο και μεγάλοι αριθμοί από υδρόβια πουλιά περνούν από εδώ. Το χειμώνα κοπάδια από ερωδιούς και παρυδάτια πουλιά σταθμεύουν συχνά. Αν έχει βρέξει αρκετά, σχηματίζονται μικροί υγρότοποι στο νότιο τμήμα της Μουριάς, όπου μπορεί κανείς να δει ακόμη και μικρά κοπάδια από χαλκόκοτες. Κατά μήκος του ποταμού τα υδρόβια πουλιά είναι λιγοστά. Αυξάνονται μόνο στα σημεία εκείνα που η ροή είναι αργή ή στις λιμνούλες και τα πλημμυρισμένα μέρη ανάμεσα στα παραποτάμια δάση. Επίσης, ένα από τα πιο χαρακτηριστικά μικροπούλια που ζουν στην περιοχή είναι η Υφάντρα, ένα μικρό όμορφο πουλί με μαύρη μάσκα και καφεκόκκινη πλάτη. Ένα ακόμα ενδιαφέρον είδος πουλιού που μπορεί να δει κανείς στην περιοχή είναι ο δενδροσπουργίτης.

- Ψάρια

Ο Αλφειός, τροφοδοτούμενος από πάμπολλες πηγές, έχει μια σταθερή ελάχιστη ροή, αυτό που χρειάζονται τα ψάρια του γλυκού νερού. Η ενδημική άγρια πέστροφα της Πελοποννήσου ζει μόνο στο σύστημα του Αλφειού, αλλά περιορίζεται σε μέρη που έχουν γρήγορη ροή και καθαρά, καλά οξυγονωμένα νερά. Στα τελευταία χιλιόμετρα προς τη θάλασσα βρίσκει κανείς και θαλασσινά ψάρια, όπως λαβράκια, διάφορα είδη κεφάλων αλλά και χέλια. Τέλος, υπάρχουν και ορισμένα σπάνια και εξαιρετικά απειλούμενα μικρόσωμα είδη όπως ο ζουρνάς.

- Ερπετά και αμφίβια

Το κυρίως ποτάμι, λόγω της γρήγορης ροής ή των βαθιών νερών, δεν είναι κατάλληλο για ερπετά και αμφίβια. Στα μικρά όμως ήσυχα παρακλάδια και στις λιμνούλες, έξω από την κοίτη, υπάρχουν νερόφιδα, σαύρες και τα 2 είδη της νεροχελώνας. Στα στάσιμα νερά υπάρχουν και οι πράσινοι βάτραχοι, ενώ στα ρέματα με σχετικά αργή ροή ζουν οι ελληνικοί βάτραχοι.

Στη συνέχεια, αναφέρονται τα είδη της πανίδας σε άλλα χαρακτηριστικά οικοσυστήματα του Νομού: (Σκριμιζέα κ.ά, 2008)

- Αρχαία Ολυμπία

Ο αρχαιολογικός χώρος της Αρχαίας Ολυμπίας είναι ιδανικός βιότοπος για ερπετά. Αυτό συμβαίνει γιατί ο χώρος αυτός έχει αρκετή πέτρα αλλά και γωνιές για να κρύβονται τα ζώα. Στις ρίζες των βράχων και των δέντρων ζουν οι μωραϊτόσαυρες, ένα ενδημικό είδος της Πελοποννήσου. Άλλα είδη που ζουν στην περιοχή αυτή είναι μια άποδη σαύρα που μοιάζει με μικρό φίδι και ονομάζεται κονάκι, αλλά και οι μεγάλες πράσινες σαύρες ή αλλιώς τρανόσαυρες. Ο αβλέφαρος είναι μια ακόμα μικρή σαύρα που ζει στον αρχαιολογικό χώρο κρυμμένη μέσα στα χόρτα και το έδαφος. Μέσα στον αρχαιολογικό χώρο ζουν επίσης λίγα φίδια όπως οι μικρές σαΐτες και οι λαφιάτες τα οποία είναι τελείως ακίνδυνα. Στην περιοχή

της Αρχαίας Ολυμπίας ζουν ακόμα διάφορα μικρά θηλαστικά αλλά και κάποια μικρά τρωκτικά. Φυσικά, από τον αρχαιολογικό χώρο δεν θα μπορούσαν να λείπουν και τα πουλιά τα οποία βρίσκουν ιδανικό καταφύγιο εκεί. Βέβαια, δεν θα συναντήσει κανείς όλα τα είδη πουλιών καθώς δεν μπορούν όλα να ζήσουν σε αυτόν τον περιορισμένο χώρο με τους συχνούς επισκέπτες.

- **Δάσος Φολόης – Κάπελης**

Στην πλούσια πανίδα της, κατά την αρχαιότητα και μέχρι το 1950, είχε αγριογούρουνα, ζαρκάδια, ελάφια, ρήσους, ικτίλους. Σήμερα, συναντάει κανείς λαγούς, κουνάβια, αλεπούδες, τσακάλια, νυφίτσες, σκαντζόχοιρους και χελώνες. Από ορνιθοπανίδα μπορεί κανείς να δει πέρδικες, μπεκάτσες, φάσες, κίσες, κούκους, τρυγώνια, τσαλαπετεινούς, κορυδαλλούς, δρυοκολάπτες, αετούς, οξιές, αετομάχια, ξεφτέρια και κουκουβάγιες. Έχει ποικιλία ζυυφίων και μάλιστα από τις κατώτερες συνομοταξίες των εντόμων και ερπετών όπως οχιές, αστρίτες, δεντρογαλιές, αστριποχές, σαΐτες, σαύρες, γαϊδουρομουστέλες, και χελώνες.

- **Οι καταρράκτες της Νέδας**

Η πανίδα της περιοχής πλούσια σε ποικιλία, οδηγεί μερικές φορές σε παράξενες συναντήσεις, όπως αυτής μιας βίδρας ή στα χνάρια που αφήνει στο πέραςμα του ένα αγριογούρουνο. Λαγοί, πουλιά, ψάρια του γλυκού νερού, κάβουρες και νερόφιδα είναι συνηθισμένοι κάτοικοι του ποταμού ενώ αρκετές είναι οι γαλάζιες λιβελλούλες που κάνουν χαμηλές πτήσεις πάνω από τα νερά.

- **Λιμνοθάλασσα Κοτύχι**

Η λιμνοθάλασσα του Κοτυχίου, αποτελεί σημαντικό τόπο αναπαραγωγής της χελώνας Καρέττα-Καρέττα, ενώ στην περιοχή διαβιούν περίπου 60 είδη πτηνών, 5 θηλαστικών και 7 αμφίβιων ερπετών.

- **Λίμνη Καϊάφα**

Το δάσος και η λίμνη Καϊάφα του νομού Ηλείας αποτελεί μια μοναδική παράκτια περιοχή με μοναδική βιοποικιλότητα. Σπουδαία είναι η πανίδα της περιοχής με πιο χαρακτηριστικά τα σπάνια είδη χελωνών(Γραμμωτή, Ονυχοχελώνα, Θαλάσσια Caretta).

Ως προστατευόμενη περιοχή ορίζεται, σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δώσει η Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (**IUCN**): «Μια χερσαία και/ή θαλάσσια έκταση, αφιερωμένη στην προστασία και διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας και των φυσικών και συναφών πολιτιστικών πόρων, η

οποία υπόκειται σε διαχείριση με νομικά μέσα ή άλλους αποτελεσματικούς τρόπους»

Καταφύγια 'Αγριας Ζωής

- Ζαχοβούνι-Πρεσκαβίτα ΠΕΡΙΟΧΗ : Κοινοτήτων Καλλιθέας-Αμυγδαλεών-Λιβαδακίου.ΕΚΤΑΣΗ : 13500 στρ. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας.
- Κιβούρια-Ροδινά ΠΕΡΙΟΧΗ : Κοινοτήτων Ροδινών-Καλίδονας-Σχίνων. ΕΚΤΑΣΗ. :5600 στρ. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας
- Κάτω Σαμικού-Ξηροχωρίου-Σμέρνας-Γραϊκάς-Βρίνας ΠΕΡΙΟΧΗ : Σαμικού-. Ξηροχωρίου-Σμέρνας-Γραϊκάς-Βρίνας. ΕΚΤΑΣΗ : 18000 στρ. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας
- Βαθύ Λαγκάδι-Ακόνα-Απιδούλες-Χαλίκι-Σπαρτόραχο κλπ. ΠΕΡΙΟΧΗ : Γερακίου- Περιστερίου,Δήμου Ιάρδανου . ΕΚΤΑΣΗ : 9.000 στρ. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Πύργου
- Κεραμύδα-Όνια-Βρεστά-Τσαπαρέικα-Κάστρο-Φούρνοι ΠΕΡΙΟΧΗ : Γερακίου- Περιστερίου,Δήμου Ιάρδανου . ΕΚΤΑΣΗ : 6.000 στρ. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Αμαλιάδος

Εθνικά Πάρκα

- Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Στροφυλιάς-Κοτυχίου ΠΕΡΙΟΧΗ : Δάσους Στροφυλιάς & Λιμνοθάλασσας Κοτυχίου.

Εκτροφεία Θηραμάτων (κρατικά)

- Δαφνιώτισσας ΠΕΡΙΟΧΗ : Κοινότητας Κεραμιδιάς. ΕΚΤΑΣΗ : 30 στρ. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ :Αμαλιάδος

Ζώνες Διάβασης

- Ζώνη Αμαλιάδας ΠΕΡΙΟΧΗ : Αμαλιάδας. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Αμαλιάδας
- Ζώνη Αλφειού ΠΕΡΙΟΧΗ : Αλφειού Π. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας
- Ζώνη Εθνικής Οδού Πύργου-Κυπαρισσίας ΠΕΡΙΟΧΗ : Εθνικής Οδού Πύργου-

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

- Κυπαρισσίας. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας
- Ζώνη Νέδα Ποταμού ΠΕΡΙΟΧΗ : Νέδα Ποταμού. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας
- Ζώνη Κόβιτσα Ποταμού ΠΕΡΙΟΧΗ : Κόβιτσα Π. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας Ζώνη
- Ζαχάρως ΠΕΡΙΟΧΗ : Ζαχάρως. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας Ζώνη Πύργου-Ερύμανθου-Αλφειού ΠΕΡΙΟΧΗ : Πύργου-Ερύμανθου-Αλφειού. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Πύργου.

Υγρότοποι Ramsar

- Λίμνη Κοτύχι ΠΕΡΙΟΧΗ : Λίμνη Κοτύχι. ΕΚΤΑΣΗ : 8.500 στρ.

ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ: Αμαλιάδας.

- ΖΕΠ (Ζώνες Ειδικής Προστασίας) για την ορνιθοπανίδα

GR 2330002 Οροπέδιο Φολόης. ΠΕΡΙΟΧΗ : Λάλα. ΕΚΤΑΣΗ : 97.419 στρ.

ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας (Κρέστενα) GR 2330006 Λιμνοθάλασσα Κοτύχι-

- Αλυκές Λεχαινών. ΠΕΡΙΟΧΗ : Βάρδα, Λεχαινών κλπ. ΕΚΤΑΣΗ : 23.510 στρ.

ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Αμαλιάδας.

Υγρότοποι-Υγροβιότοποι

- Λιμνοθάλασσα Κοτύχι. ΠΕΡΙΟΧΗ : Μανωλάδος, Βάρδα, Λεχαινών.

. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Αμαλιάδας

- Λίμνη Πηνειού Π. (τεχνητή) ΠΕΡΙΟΧΗ : Δάφνης, Κεραμιδιάς, Εφύρας, .

Κέντρου, Αυγής κλπ.. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Αμαλιάδας

- Ποταμός Πηνειός (Πελ) ΠΕΡΙΟΧΗ : Νομού Ηλείας. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Αμαλιάδας.

- Δέλτα-Εκβολές Πηνειού Π. ΠΕΡΙΟΧΗ : Γαστούνης, Βαρθολομιού. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ :

Αμαλιάδας.

- Ποταμός Αλφειός ΠΕΡΙΟΧΗ : Νομού Ηλείας. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Πύργου. Δέλτα-εκβολές Αλφειού Π. ΠΕΡΙΟΧΗ : Επιταλίου. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Πύργου. Ποταμός Ερύμανθος ΠΕΡΙΟΧΗ : Νομού Ηλείας. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Πύργου.

- Λίμνη Καϊάφα ΠΕΡΙΟΧΗ : Κάτω Σαμικού, Ζαχάρως. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ : Ολυμπίας(Κρέστενα).
- Ποταμός Νέδας

Ο νομός Ηλείας περιλαμβάνει πολλές περιοχές με ιδιαίτερη ομορφιά και οικολογική σημασία που αποτελούν αντικείμενα μελέτης ερευνητών, αλλά και πόλους έλξης τουριστών που αγαπούν τη φύση.

Από αυτές τις περιοχές, πολλές από τις οποίες έχουν ήδη αναφερθεί στα προηγούμενα κεφάλαια, οι πιο γνωστές και ξεχωριστές είναι οι παρακάτω (**Σκριμιζέα κ.ά, 2008**):

- **Δάσος Στροφυλιάς**

Το δάσος Στροφυλιάς είναι μια ολόκληρη λωρίδα με πλάτος περίπου 1250 μέτρα, που εκτείνεται κατά μήκος της παραλίας. Παρουσιάζει μεγάλες μορφολογικές εναλλαγές, καθώς δεντρόφυτες εκτάσεις εναλλάσσονται με ξέφωτα ή άλλα διάκενα, με λιμνάζοντα νερά ή κανάλια. Αντίστοιχη ποικιλότητα συναντάει κανείς και στην κατανομή της χλωρίδας που περιλαμβάνει πολλά δενδρώδη, θαμνώδη αλλά και υδρόφιλα. Αντίστοιχα, η πανίδα περιλαμβάνει πολλά είδη ερπετών, αμφιβίων, θηλαστικών και εντόμων. Το δάσος Στροφυλιάς μαζί με τη λιμνοθάλασσα Κοτυχίου ενώνονται σχηματίζοντας ένα οικότοπο μεγάλης αξίας, που πλουτίζει την αξία της περιοχής.

- **Οι καταρράκτες της Νέδας**

Νότια της Αρχαίας Ολυμπίας, στα όρια των νομών Ηλείας και Μεσσηνίας, βρίσκεται το φαράγγι της Νέδας. Το ποτάμι της Νέδας περνάει μέσα από κακοτράχαλα βουνά και απόκρημνες πλαγιές δημιουργώντας τοπία μεγάλης αισθητικής και οικολογικής αξίας. Σημείο προσέγγισης του ποταμού είναι το καλοκαιρινό θέρετρο της Κυπαρισσίας με αμμουδιές, ξενοδοχεία και ένα μεσαιωνικό κάστρο. Από εκεί είναι εύκολο κανείς να προσεγγίσει το φαράγγι της Νέδας και να περπατήσει στα μονοπάτια κατά μήκος της κοίτης του ποταμού.

- **Λιμνοθάλασσα Κοτύχι**

Το Κοτύχι είναι η μεγαλύτερη και σημαντικότερη λιμνοθάλασσα της Πελοποννήσου. Αν και οι αγροτικές δραστηριότητες έχουν επηρεάσει την περιοχή γύρω από τον υγρότοπο, οι οικότοποί του δεν έχουν επηρεαστεί σημαντικά από ορνιθολογική άποψη η λιμνοθάλασσα παρουσιάζει μεγάλο οικολογικό αυτές. Από ενδιαφέρον, διότι είναι η νοτιότερη λιμνοθάλασσα στο δυτικό διάδρομο μετανάστευσης πολλών πουλιών. Η χλωρίδα της περιοχής περιλαμβάνει είδη, οι πληθυσμοί των οποίων είναι πολύ υποβαθμισμένοι στην Ελλάδα και πρέπει να προστατευθούν, ενώ η περιοχή αποτελεί φυσικό οικολογικό εργαστήριο για εκπαίδευση και έρευνα και χρησιμοποιείται ευρέως για ψάρεμα.

- **Λίμνη Καϊάφα**

Η περιοχή του Καϊάφα και της ομώνυμου Λουτροπόλεως βρίσκεται στα όρια του δήμου Ζαχάρως. Περιλαμβάνει τη θάλασσα του Ιονίου πελάγους με την εκτεταμένη και καθαρή αμμώδη ακτή, το θαυμάσιο πευκόδασος της Στροφυλιάς, την πεδινή περιοχή με το συνεχόμενο κάμπο Ξηροχωρίου - Ζαχάρως και την οροσειρά του μυθικού όρους Λαπίθα στους πρόποδες του οποίου βρίσκεται από δυτικά η πηγή των Ανιγρίδων Νυμφών και ανατολικά η πηγή του Γερανίου αύλακα. Η περιοχή αποτελεί πολύ σημαντικό οικοσύστημα, με πλούσια χλωρίδα και πανίδα, λόγω του συνδυασμού παράκτιου δάσους, θινών και λίμνης.

- **Το Φαράγγι του Γούμερου**

Η πεζοπορία στο φαράγγι του Γούμερου είναι μια εύκολη πεζοπορική διαδρομή διάρκειας 3 ωρών στο οροπέδιο της Φολόης του νομού Ηλείας. Η διαδρομή διέρχεται από τις αρχαιότερες ελιές της Ελλάδας, οι οποίες στεφάνωναν τους Ολυμπιονίκες και περιλαμβάνει το αρχαίο καλντερίμι, τμήμα της ιεράς οδού Ηλιδας – Ολυμπίας, το μαντείο των αθλητών, την ιερά Μονή Ασκητής με το βυζαντινό ναό του 1200 μ.Χ. και καταλήγει στο χωριό Γούμερο.

- **Φαράγγι Αντρωνίου**

Το Φαράγγι του Αντρωνίου βρίσκεται 500 περίπου μέτρα χαμηλότερα από το επίπεδο του ομώνυμου χωριού. Περικλείεται από τις δυο επιβλητικές και απότομες χαράδρες που τις διασχίζουν ο Ομηρικός Σελλήεις από τη μία και το Παλιοπόταμο από την άλλη. Στη διαδρομή, που πραγματοποιείται με τα πόδια, συναντάει κανείς εγκαταλειμμένους νερόμυλους, το σπήλαιο με τους σταλακτίτες και διάφορες φυτοκοινωνίες με πλατύφυλλα και αιθαλή δένδρα. Από ορνιθολογική άποψη, η περιοχή παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον κυρίως λόγω του χρυσαετού και του λευκονώτη. Τα περισσότερα είδη ζώων και πουλιών της περιοχής προστατεύονται από διεθνείς συνθήκες. Πριν 50 χρόνια υπήρχαν ακόμη αγριόχοιροι, ζαρκάδια και ελάφια. Κάθε χρόνο τον Αύγουστο διοργανώνεται το πανελλήνιο πέρασμα στο φαράγγι με την συμμετοχή εκατοντάδων ορειβατών και πεζοπόρων.

- **Δάσος Φολόης – Κάπελης**

Το μοναδικό, επίπεδο δάσος της Ελλάδας, έκτασης 218.000 στρεμμάτων, αποτελείται από σπερμοφυή βελανιδιά και είναι ενταγμένο στο δίκτυο NATURA 2000 λόγω της σπουδαιότητάς του, η οποία εκτιμάται από την αρχαιότητα. Βρίσκεται στην ορεινή Ηλεία στα σύνορα Αρκαδίας Αχαΐας στους ΝΔ πρόποδες του όρους Ερυμάνθου. Σε όλο το οροπέδιο κυριαρχεί η ευθύκορμη βελανιδιά (το δάσος δρυός στην περιοχή της Φολόης είναι μεταξύ των αρχαιότερων υπαρχόντων υπο-μεσογειακών δρυοδασών), την οποία ο λαός της περιοχής ονόμασε Κάπελη, που σημαίνει πυκνό δάσος ή άφθονο δάσος. Η Κάπελη λέγεται και «μπαλκόνι της Ηλείας». Από τα ψηλότερα βουνά φαίνεται σαν μεγάλο αλώνι με ακτίνα δέκα χιλιομέτρων, ενώ από τα χαμηλότερα σαν δρεπάνι. Είναι ένα από τα σπανιότερα δάση, μοναδικό στα Βαλκάνια. Οι βελανιδιές του είναι ψηλές, άλλες ευθείς σαν κυπαρίσσια και άλλες χοντρές πολύκλωνες. Κάτω από τον ίσκιο τους ευδοκίμει μόνο η φερίνα και τα σφερδούκλια. Εδώ, πηγάζει ο Πηνειός ποταμός ή Πηνειακός Λάδωνας και σχηματίζεται το φαράγγι γύρω από το Αντρώνι, που χαρακτηρίζεται ως οικότοπος μεγάλης ιστορικής και οικολογικής αξίας. Κοντά στις κατοικημένες

περιοχές και στις χαράδρες υπάρχουν καστανιές, πλατάνια, πουρνάρια, αριές, κουμαριές, ρείκια, σπάρτα, καρυδιές, οπωροφόρα δέντρα και ορεινότερα σφάκα.

2.7 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Το πολιτιστικό περιβάλλον του Νομού περιλαμβάνει αρκετούς αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και μοναστήρια, γεγονός που αποδεικνύει την ιστορικότητα και τη μοναδικότητα του χώρου. Αυτός είναι και ο λόγος που προσελκύει το τουριστικό ενδιαφέρον καθ' όλη τη διάρκεια του έτους τόσο από Έλληνες όσο και από ξένους σε συνδυασμό με το μοναδικό φυσικό πλούτο που διαθέτει. Στα όρια του δήμου Αλιφείρας περιλαμβάνονται δυο αρχαιολογικοί χώροι, αυτός της 'Αρχαίας Αλιφείρας' και αυτός του οικισμού 'Πτελέα' και μία μονή, αυτή της Ιεράς Μονής Παναγίας Σεπετιώτισσας.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΑΝΩΔΟΜΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΛΕΙΑΣ

Για τη συλλογή των στοιχείων αναφορικά με τα ξενοδοχεία του Νομού Ηλείας και τα χαρακτηριστικά τους, όπως η τοποθεσία, ο αριθμός αστέρων κ.λπ. κάναμε χρήση της μεθόδου εξόρυξης δεδομένων από τις διαδικτυακές βάσεις δεδομένων, που διαθέτουν τα portals του Ε.Ο.Τ. (<http://www.visitgreece.gr/portal/site/eot/>), της Νομαρχίας Νομού Ηλείας (www.visitilia.gr) και της HotelsLine.Gr (http://www.hotelsline.gr/root/newhotel/mx/m_ilia_diam.asp).

Στον πίνακα που ακολουθεί, για κάθε περιοχή που διαθέτει ξενοδοχεία καταγράψαμε το πλήθος των ξενοδοχείων που ανήκει στην κατηγορία με 1 ή 2 αστέρια, το πλήθος των ξενοδοχείων που ανήκει στην κατηγορία με 3 αστέρια και το πλήθος των ξενοδοχείων που ανήκουν στην κατηγορία με 4 ή 5 αστέρια. Τέλος, τα στοιχεία ταξινομήθηκαν σε φθίνουσα σειρά από την περιοχή που διαθέτει τα περισσότερα ξενοδοχεία, προς την περιοχή με τα λιγότερα ξενοδοχεία

Περιοχές	1 ή 2 αστέρια	3 αστέρια	4 ή 5 αστέρια	Σύνολο περιοχής
Ολυμπία	13	3	6	22
Πύργος–Κατάκολο– Σκαφιδιά	9	3	2	14
Κυλλήνη	5	3	3	11
Καϊάφας	9	0	0	9
Βαρθολομιό	7	0	0	7
Αμαλιάδα/Κουρούτα	5	0	0	5
Ζαχάρω	4	0	0	4
Ανδρίτσαινα	0	1	1	2
Γαστούνη	1	0	0	1
Κρέστενα	0	1	0	1
Λαμπεία	1	0	0	1
Λεχαινά	1	0	0	1
Σύνολα	55	11	12	78

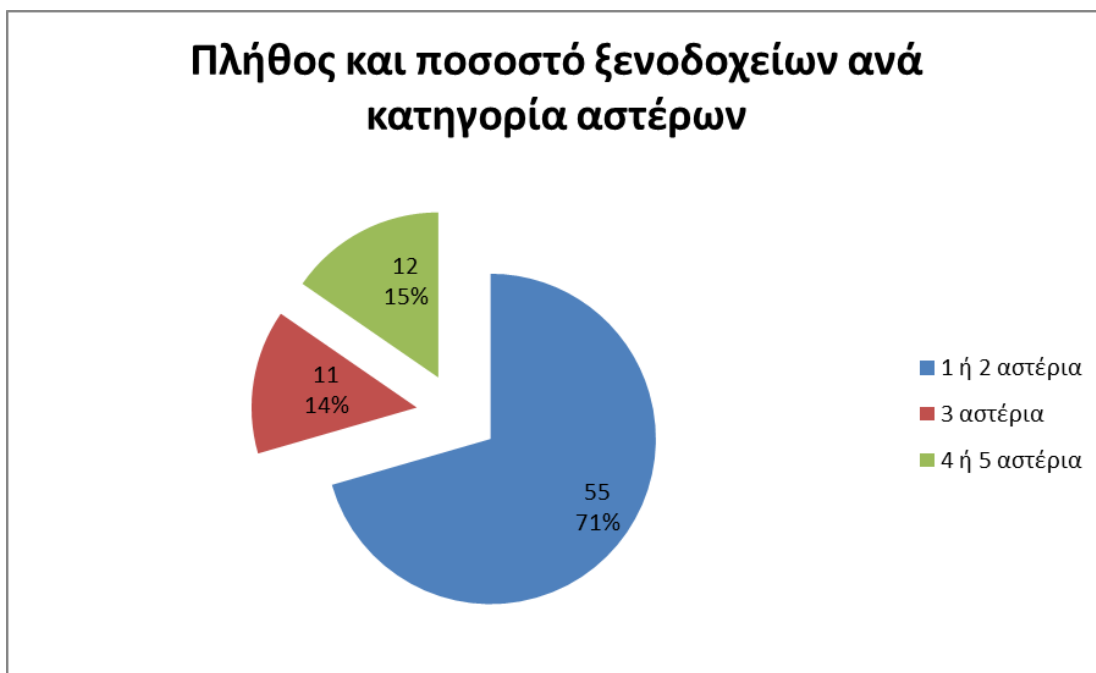
Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι τα περισσότερα ξενοδοχεία του Νομού Ηλείας βρίσκονται στην περιοχή της Ολυμπίας (22 ξενοδοχεία) η οποία φιλοξενεί τα σπουδαιότερα και τα πιο επισκέψιμα πολιτιστικά αξιοθέατα του Νομού. Επιπλέον, στην Ολυμπία από τα 22 ξενοδοχεία, τα 6 ανήκουν στην κατηγορία των 4 ή 5 αστέρων.

Η ευρύτερη περιοχή του Πύργου (14 ξενοδοχεία), που είναι η πρωτεύουσα του Νομού Ηλείας με κοντινές παραλίες, διαθέτει 14 ξενοδοχεία εκ των οποίων μόνο τα 2 ανήκουν στην κατηγορία των 4 ή 5 αστέρων.

Η περιοχή της Κυλλήνης (11 ξενοδοχεία και κοντά στο κάστρο Χλεμούτσι και στα Λουτρά Κυλλήνης), του Καϊάφα (9 ξενοδοχεία), του Βαρθολομιού (7 ξενοδοχεία), της Αμαλιάδας/Κουρούτας (5 ξενοδοχεία) και της Ζαχάρως (4 ξενοδοχεία), οι οποίες διαθέτουν και τις σημαντικότερες παραλίες του Νομού Ηλείας, συγκεντρώνουν συνολικά 36 ξενοδοχεία, εκ των οποίων μόνο τα 3 ξενοδοχεία ανήκουν στην κατηγορία των 4 ή 5 αστέρων και αυτά βρίσκονται όλα στην περιοχή της Κυλλήνης.

Επίσης, μπορούμε σε συνδυασμό με τους ίδιους πίνακες να παρατηρήσουμε ότι η Ανδρίτσαινα, που διαθέτει κάποια πολιτιστικά αξιοθέατα διαθέτει μόλις 1 ξενοδοχείο που ανήκει στην κατηγορία 4 ή 5 αστέρων και 1 ξενοδοχείο μικρότερης κατηγορίας.

Ωστόσο, στην περιοχή της Φιγαλείας που βρίσκεται ο Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα και η Αρχαία Φιγαλεία δεν υπάρχουν καθόλου ξενοδοχεία, ενώ στην περιοχή της Γαστούνης που βρίσκονται κοντά στην Αρχαία Ήλιδα υπάρχει μόνο 1 ξενοδοχείο που ανήκει στην κατηγορία 1 ή 2 αστέρων. το γράφημα που ακολουθεί, φαίνεται με μορφή πίτας ο αριθμός των ξενοδοχείων και το αντίστοιχο ποσοστό τους, για καθεμία από τις 3 κατηγορίες που κατατάξαμε τα ξενοδοχεία του Νομού Ηλείας με βάση το σύστημα των αστέρων.

Από το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι στην Ηλεία σε σύνολο 78 ξενοδοχείων τα 55 ξενοδοχεία (71%) ανήκουν στην κατηγορία 1-2 αστέρων, ενώ μόλις τα 12 ξενοδοχεία (15%) ανήκουν στην κατηγορία 4 ή 5 αστέρων και βρίσκονται

συγκεντρωμένα σε 3 περιοχές (δηλαδή στην Ολυμπία, στον Πύργο και στην ευρύτερη περιοχή του και στην Κυλλήνη), παρά την πληθώρα των πολιτιστικών και φυσικών αξιοθεάτων που βρίσκονται διάσπαρτα σε όλον το Νομό Ηλείας.

Από το σύνολο των ξενοδοχείων του Νομού Ηλείας, μόλις τα 8 ξενοδοχεία (ποσοστό 10%) διαθέτουν περισσότερες από 100 κλίνες, δηλαδή τα περισσότερα ξενοδοχεία δεν έχουν τη δυνατότητα να φιλοξενήσουν πολλούς επισκέπτες ταυτόχρονα.

Επίσης, τα μεγαλύτερα ξενοδοχεία βρίσκονται στην περιοχή της Κυλλήνης (3 ξενοδοχεία) και μετά στον Πύργο και στην ευρύτερη περιοχή του (2 ξενοδοχεία), ενώ στην Ολυμπία, στην Αμαλιάδα/Κουρούτα και Ζαχάρω υπάρχει από 1 μόνο ξενοδοχείο με περισσότερες από 100 κλίνες.

Από την παράθεση και το συνδυασμό όλων των παραπάνω στοιχείων, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι στο Νομό Ηλείας, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν πολλές περιοχές με τουριστικά αξιοθέατα, ωστόσο τα περισσότερα ξενοδοχεία είναι λίγων αστέρων και με λίγες κλίνες, ενώ τα μεγαλύτερα ξενοδοχεία (>100 κλίνες) συγκεντρώνονται σε μόλις 3 περιοχές, καλύπτοντας μόλις το 10% του συνολικού ξενοδοχειακού δυναμικού του Νομού. Επίσης, παρατηρείται το φαινόμενο ότι υπάρχουν περιοχές με αξιόλογα τουριστικά αξιοθέατα που όμως δεν διαθέτουν ξενοδοχεία ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να διανυκτερεύσουν, με αποτέλεσμα να υποχρεώνονται (οι επισκέπτες) να περιορίσουν τη χρονική διάρκεια παραμονής τους στις περιοχές αυτές.

3.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΛΕΙΑΣ

Για τη συλλογή των στοιχείων αναφορικά με την τοποθεσία των τουριστικών γραφείων του Νομού Ηλείας κάναμε αναζήτηση στο portal της Νομαρχίας Νομού Ηλείας (www.visitilia.gr) και στη συνέχεια καταγράψαμε και ταξινομήσαμε τα τουριστικά γραφεία ανά περιοχή.

Στον πίνακα που ακολουθεί, για κάθε περιοχή καταγράψαμε το πλήθος και το ποσοστό των τουριστικών γραφείων και στη συνέχεια τα ταξινομήθηκαν σε φθίνουσα σειρά από την περιοχή που διαθέτει τα περισσότερα, προς την περιοχή με τα λιγότερα τουριστικά γραφεία.

Περιοχές	Πλήθος	Ποσοστό
Πύργος– Κατάκολο	15	48%
Αμαλιάδα	6	19%
Κυλλήνη	2	6%
Βαρθολομιό	2	6%
Γαστούνη	2	6%
Λαμπεία	2	6%
Ολυμπία	1	3%
Ζαχάρω	1	3%
Σύνολα	31	100%

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι στην Ηλεία υπάρχουν συνολικά 31 τουριστικά γραφεία, εκ των οποίων τα 15 (48%) βρίσκονται στην πρωτεύουσα του Νομού (Πύργος) και στην ευρύτερη περιοχή της, 6 (19%) βρίσκονται στην συμπρωτεύουσα (Αμαλιάδα), από 2 (6%) βρίσκονται στην Κυλλήνη, στο Βαρθολομιό, στη Γαστούνη και στη Λαμπεία, ενώ από 1 (3%) βρίσκονται στην Ολυμπία και στη Ζαχάρω.

Η μεγαλύτερη, λοιπόν, συγκέντρωση τουριστικών γραφείων με συνολικό ποσοστό 67% είναι στην πρωτεύουσα (Πύργος) και στη συμπρωτεύουσα (Αμαλιάδα) του Νομού Ηλείας, όπου και στις 2 περιοχές υπάρχουν κοντά διάφορες σημαντικές παραλίες του Νομού, αλλά και μερικά πολιτιστικά αξιοθέατα, ενώ υπάρχουν και αρκετά ξενοδοχεία, εκ των οποίων μερικά είναι κάποια ανήκουν στην κατηγορία με 4 ή 5 αστέρια και διαθέτουν περισσότερες από 100 κλίνες. Το ίδιο ισχύει και για την περιοχή της Κυλλήνης. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η επιλογή της τοποθεσίας αυτών των τουριστικών γραφείων είναι σύμφωνη με την ύπαρξη κοντινών τουριστικών αξιοθεάτων και επίσης με την ύπαρξη κατάλληλης υποδομής για τη φιλοξενία τουριστών.

Στην περιοχή της Ολυμπίας, που φιλοξενεί τα σημαντικότερα πολιτιστικά αξιοθέατα του Νομού και έχει το μεγαλύτερο αριθμό ξενοδοχείων (22) υπάρχει μόλις

1 τουριστικό γραφείο. Το ίδιο και για την περιοχή της Ζαχάρω, που διαθέτει μία από τις μεγαλύτερες παραλίες του Νομού, ενώ στην περιοχή της Ανδρίτσαινας (1 ξενοδοχείο) και της Φιγαλείας (0 ξενοδοχεία) δεν υπάρχουν καθόλου τουριστικά γραφεία, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν αξιόλογα πολιτιστικά αξιοθέατα.

Από όλα τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι τα τουριστικά γραφεία του Νομού Ηλείας συγκεντρώνονται είτε στα 2 κύρια αστικά κέντρα του Νομού είτε σε περιοχές που διαθέτουν αξιόλογη ξενοδοχειακή υποδομή από άποψη παροχών (4 ή 5 αστέρια) και διαθέσιμων κλινών ή σε περιοχές που διαθέτουν και τα 2, όπως η περίπτωση του Πύργου, της Αμαλιάδας και της Κυλλήνης. Μάλιστα, χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Κυλλήνης, που αν και δεν αποτελεί κύριο αστικό κέντρο, ωστόσο διαθέτει τα 3 μεγαλύτερα ξενοδοχεία του Νομού από άποψη αστέρων και κλινών, αξιοποιώντας στο έπακρο τόσο τις παραλίες της όσο και τα πολιτιστικά της αξιοθέατα.

Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση της Ολυμπίας, που αν και διαθέτει αξιόλογη τουριστική και ξενοδοχειακή υποδομή και επιπλέον αποτελεί κύριο αστικό κέντρο του Νομού, ωστόσο παρουσιάζει δυσανάλογο αριθμό τουριστικών γραφείων (μόνο 1 τουριστικό γραφείο). Στην περίπτωση αυτή μπορούμε να συμπεράνουμε ότι στην περιοχή της Ολυμπίας θα μπορούσαν να υπάρχουν περισσότερα τουριστικά γραφεία.

3.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΛΕΙΑΣ

Οφείλουμε να τονίσουμε ότι σε 7 περιοχές του Νομού Ηλείας υπάρχουν συνολικά 12 σημαντικά πολιτιστικά αξιοθέατα, τα οποία είτε αποτελούν είτε μπορούν να αποτελέσουν πόλους τουριστικής ανάπτυξης.

Επίσης, τα 12 πολιτιστικά αξιοθέατα είναι διασκορπισμένα σε 7 περιοχές του νομού, καλύπτοντας ουσιαστικά μία πολύ μεγάλη γεωγραφική έκταση του Νομού Ηλείας και αποδεικνύοντας ότι ο Νομός Ηλείας αποτελεί έναν σημαντικό πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Επιπλέον, το προηγούμενο συμπέρασμα ενισχύεται και από το γεγονός ότι τα πολιτιστικά αξιοθέατα του Νομού Ηλείας καλύπτουν όλο το φάσμα της ελληνικής ιστορίας, από τα αρχαία χρόνια (αρχαία Ελλάδα) μέχρι και τα σύγχρονα.

Για τη συλλογή των στοιχείων αναφορικά με τα στοιχεία επισκεψιμότητας των πολιτιστικών αξιοθεάτων του Νομού Ηλείας, κάναμε χρήση της μεθόδου εξόρυξης δεδομένων από βάσεις δεδομένων της **ΕΛ.ΣΤΑΤ.** (www.statistics.gr), καθώς και από τον ιστότοπο www.iliatora.gr.

Παρατηρούμε ότι μόνο ο αρχαιολογικός χώρος της Αρχαίας Ολυμπίας παρουσίασε αύξηση της επισκεψιμότητας το 2010 (αύξηση κατά 17%) σε σχέση με το 2009, ενώ όλοι οι υπόλοιποι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία παρουσίασαν μεγάλη μείωση στην επισκεψιμότητά τους. Μάλιστα το μουσείο της Αρχαίας

Ολυμπίας παρουσίασε μείωση της επισκεψιμότητας κατά 54%, ενώ το μουσείο της Αρχαίας Ήλιδας μείωση κατά 68%.

Επίσης, ο συνολικός αριθμός των επισκεπτών για όλα τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους το 2010 παρουσίασε μία μικρή μείωση της τάξης του (470.240 επισκέπτες) σε σχέση με το 2009 (466.655 επισκέπτες).

Παρατηρούμε ότι μόνο ο αρχαιολογικός χώρος της Αρχαίας Ολυμπίας παρουσίασε αύξηση εισπράξεων το 2010 (αύξηση κατά 17%) σε σχέση με το 2009, ενώ όλοι οι υπόλοιποι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία παρουσίασαν ανάλογη μείωση με την επισκεψιμότητά τους.

Μάλιστα το μουσείο της Αρχαίας Ολυμπίας παρουσίασε μείωση εισπράξεων κατά 48%, ενώ το μουσείο της Αρχαίας Ήλιδας μείωση κατά 68%.

Επίσης, ο συνολικός αριθμός των εισπράξεων για όλα τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους το 2010 παρουσίασε μία μικρή αύξηση της τάξης του 2% (3.298.321 €) σε σχέση με το 2009 (3.241.386 €).

Παρατηρούμε ότι τα 2 σημαντικότερα πολιτιστικά αξιοθέατα της Ηλείας είναι ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο της Αρχαίας Ολυμπίας, με πολύ μεγάλη διαφορά εισπράξεων από τα άλλα αξιοθέατα.

3.4 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (1950- 2012)

Για την συγγραφή της παρούσας εργασίας ανατρέξαμε στην υπάρχουσα βιβλιογραφία αναφορικά με την τουριστική ανάπτυξη του νομού Ηλείας τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά και επισκεφθήκαμε εξειδικευμένες ιστοσελίδες στατιστικών στοιχείων που αναφέρονται στο τουρισμό, π.χ. www.sete.gr.

Παρά την συνεχή και χρονοβόρα έρευνα, ωστόσο, δεν κατορθώσαμε να συλλέξουμε δεδομένα και στατιστικά στοιχεία τα οποία να αναφέρονται στην εξέλιξη της τουριστικής ανάπτυξης του νομού Ηλείας.

Κατά συνέπεια, κρίνεται αναγκαία μια τέτοια μελέτη στο μέλλον, με στόχο την παρουσίαση της πορείας του τουρισμού στον νομό Ηλείας, με τα θετικά και τα αρνητικά σημεία ώστε να υπάρξει μια ολοκληρωμένη εικόνα για την τουριστική διαδρομή και εξέλιξη του νομού.

Άλλωστε, αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η σωστή γνώση της ιστορίας αποτελεί πολύτιμος βοηθός για την εξέλιξη του μέλλοντος.

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης είναι το βασικό εκείνο στάδιο στη διαδικασία του σχεδιασμού, που θα δώσει το πλαίσιο μέσα από το οποίο θα προκύψουν τα τελικά συμπεράσματα. Παράλληλα, σε μια διαδικασία στρατηγικού σχεδιασμού, που είναι μια συνεχής μακροχρόνια κυκλική διαδικασία, αποτελεί το σημαντικότερο κομμάτι αφού μέσα από την αξιολόγηση θα επισημανθούν τα προβλήματα που έχουν προκύψει, καθώς και τα αποτελέσματα, θετικά ή αρνητικά, του προηγούμενου σχεδιασμού. Στην διάρκεια της αξιολόγησης επισημαίνονται επίσης τα θετικά και αρνητικά στοιχεία της υπό μελέτη περιοχής.

Βασικό μας στόχο αποτελεί η ανάλυση του τρόπου βάσει του οποίου οργανώνονται και σχεδιάζονται οι παρεμβάσεις στην περιοχή, στη βάση των σχέσεων μεταξύ του τοπικού, ενδογενούς δυναμικού (εσωτερικό περιβάλλον) και των ευρύτερων, υπερτοπικών οικονομικών και αναπτυξιακών επιδράσεων και επιπτώσεων (εξωτερικό περιβάλλον).**(Βαγιάννη κ.α, 2003)**

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου και την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής του Νομού Ηλείας θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος της S.W.O.T. analysis, μια μέθοδος η οποία κατά τη γνώμη μας κρίνεται ως η πλέον αρμόζουσα για την εκ των προτέρων (ex ante) ανάλυση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης του Νομού Ηλείας.

Η συγκεκριμένη μέθοδος είναι ευρέως διαδεδομένη τα τελευταία 50 χρόνια σε πολλές μορφές σχεδιασμού (επιχειρηματικός, στρατηγικός κ.λ.π.). Οι σχεδιαστές του χώρου την χρησιμοποιούν μιας και έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται ανάλογα. Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι και στην περίπτωση του σχεδιασμού του τοπίου και της τουριστικής ανάπτυξης.**(Klijn , 1999)**

Η περιοχή του Νομού Ηλείας αποτελεί μια από τις προνομιακές περιοχές σε φυσικά τοπία και φυσικά οικοσυστήματα στην Ελλάδα. Είναι επομένως επιβεβλημένη η ανάγκη για σωστή διαχείριση των τοπίων της περιοχής μελέτης, διαχείριση ή ανάπτυξη που θα προκύπτει μέσα από εφαρμογή πολιτικών που θα εντάσσονται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου στρατηγικού σχεδιασμού. Ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει τον κινητήριο μοχλό οικονομικής και βιοτικής ανάπτυξης των πολιτών, αλλά είναι απαραίτητο η ανάπτυξη αυτή να είναι εναρμονισμένη με τη διατήρηση του φυσικού τοπίου.

Η ύπαρξη σημαντικών τουριστικών πόρων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα και συγκριτικό πλεονέκτημα για τις περιοχές που επιδιώκουν να αναπτυχθούν τουριστικά. Πολλές περιοχές σε ολόκληρη την Ευρώπη αντιμετώπιζαν και αντιμετωπίζουν ανάλογες προκλήσεις για την ανάπτυξη τους. Αλλού αντιμετωπίστηκαν με επιτυχή τρόπο και οδήγησαν στην ανάπτυξη των περιοχών αυτών, ενώ σε άλλες περιπτώσεις προέκυψαν προβλήματα δισεπίλυτα που οδήγησαν τις περιοχές αυτές σε περιβαλλοντική υποβάθμιση. Έτσι οι τοπικές αρχές

είναι ανάγκη να επιλέξουν την κατάλληλη στρατηγική που θα προσδιορίζει το ρόλο που θα διαδραματίσει ο τουρισμός σε σχέση με το τοπίο. Επίσης ο σχεδιασμός και η διαχείριση του τουρισμού, στην προοπτική της βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής, θα πρέπει να γίνεται με τρόπο, ώστε τα κοινωνικό-οικονομικά οφέλη να διαχέονται κατά το δυνατό περισσότερο σε όλη την κοινωνία και να προϋποθέτει τη διατήρηση του τοπίου που αποτελεί κεντρικό άξονα ανάπτυξής του. **(Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001)**

4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ S.W.O.T

Για να σχεδιαστεί με πληρότητα και εγκυρότητα ένα στρατηγικό πρόγραμμα ανάπτυξης για τον Νομό Ηλείας, κρίνεται σκόπιμο οι λήπτες των αποφάσεων να έχουν ακριβή και πλήρη θεώρηση για το εξωτερικό περιβάλλον και για τις εσωτερικές δυνατότητες της περιοχής. Μια τεχνική για τη αξιολόγηση των παραπάνω στοιχείων, είναι και η ανάλυση S.W.O.T, η οποία αναφέρεται στις εσωτερικές Δυνάμεις (Strengths) και Αδυναμίες (Weaknesses) και στις εξωτερικές Ευκαιρίες (Opportunities) και Απειλές (Threats), η ονομασία της οποίας προέρχεται από τα αρχικά των παραπάνω λέξεων και συναντάται συνηθέστερα με το αγγλικό αρκτικόλεξο και στη μη αγγλόγλωσση βιβλιογραφία. Ειδικότερα:

1.Δυνάμεις (Strengths), είναι οι εσωτερικές συνθήκες που οπλίζουν την περιοχή

με ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα έναντι πιθανών ανταγωνιστών.

2.Αδυναμίες (Weaknesses), είναι εσωτερικές συνθήκες που μειώνουν την απόδοση και αποτελεσματικότητα της τοπικής οικονομίας.

3.Ευκαιρίες (Opportunities), είναι τρέχουσες ή μελλοντικές συνθήκες του περιβάλλοντος που ενεργούν θετικά για την αύξηση του τρέχοντος ή του δυνητικού προϊόντος της περιοχής.

4.Απειλές (Threats), είναι τρέχουσες ή μελλοντικές συνθήκες του περιβάλλοντος που ενεργούν αρνητικά για την αύξηση του τρέχοντος ή του δυνητικού προϊόντος της περιοχής.

Η S.W.O.T ανάλυση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, ως μέθοδος περιβαλλοντικής ανίχνευσης και αξιολόγησης, στα προκαταρκτικά στάδια του προγραμματικού σχεδιασμού επειδή, κυρίως, διασφαλίζει την ορθολογική προοπτική και εμπεριέχει σημαντικό κριτικό προβληματισμό. Ειδικότερα, ταξινομεί συστηματικά πληροφορίες και απόψεις στρατηγικής φύσεως για τη περιοχή και διαμορφώνει εναλλακτικά σενάρια ανάπτυξης που, σε μεταγενέστερο στάδιο, τυγχάνουν επεξεργασίας μέσω πιο εξειδικευμένων μοντέλων και τεχνικών ανάλυσης. Η S.W.O.T υπογραμμίζει ιδιαίτερα την ευαισθησία της ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο σε απρόβλεπτες μεταβολές που οφείλονται στην εθνική οικονομία. Εισάγει σε αρχικό στάδιο το κυρίαρχο πλαίσιο αιτιότητας που διευκολύνει την αποδοτική διαχείριση του

πληροφοριακού συνόλου που προκύπτει κατά την υλοποίηση ενός αναπτυξιακού προγράμματος. Παρέχει, ειδικότερα:

- Συστηματική διασύνδεση μεταξύ της απόδοσης της τοπικής οικονομίας και της ευρύτερης σε περιφερειακό, εθνικό και διακρατικό επίπεδο.
- Σαφής επεξήγηση του τρόπου που οι δράσεις των αναπτυξιακών προγραμμάτων θα επιφέρουν την ανάπτυξη.
- Συνυπολογίζει τις γενικές τάσεις που αναμένεται να επηρεάσουν την τοπική οικονομία και εντός των οποίων η παρεμβατική πολιτική θα πρέπει να αναπτυχθεί.
- Σαφή ανάλυση της εσωτερικής και εξωτερικής συνοχής των αναπτυξιακών προγραμμάτων και των πολλαπλασιαστών.
- Δυνατότητα συγκρότησης ρεαλιστικής αντίστροφης πραγματικότητας έναντι της οποίας τα σενάρια παρέμβασης μπορούν να συγκριθούν.
- Δυνατότητα περιοδικής ανασκόπησης.

4.2.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ

- ∅ Ύπαρξη αρχαιολογικών προορισμών (ύπαρξη ιστορικών μνημείων που προκαλούν το ενδιαφέρον των τουριστών να επισκεφτούν τον τόπο αυτό).
- ∅ Ήπιο κλίμα (ο ήλιος και οι ιδανικές συνθήκες διακοπών που διαθέτουν η Ελλάδα και συνεπώς ο νομός Ηλείας).
- ∅ Ύπαρξη φυσικών πόρων τουριστικής έλξης (οι παραθαλάσσιες περιοχές, οι ορεινοί όγκοι και οι πεδιάδες που διαθέτει).
- ∅ Καθαρές θάλασσες και υψηλής ποιότητας περιβάλλον (τραβούν εξίσου το ενδιαφέρον των τουριστών που επιδιώκουν να παραθερίσουν σε περιοχές με καθαρά νερά για κολύμπι και όμορφο περιβάλλον γενικότερα).
- ∅ Ύπαρξη πολιτιστικών και πολιτισμικών πόρων (ύπαρξη αξιοθεάτων, μουσείων, αρχαιολογικών χώρων, μνημείων κ.ο.κ).
- ∅ Διατήρηση παράδοσης, ηθών και εθίμων (οι τουρίστες αρέσκονται κατά την διάρκεια των διακοπών τους να έρχονται σε επαφή με τον πολιτισμό του κάθε τόπου, να γνωρίζουν τα ήθη και τα έθιμα τους).
- ∅ Γραφικοί οικισμοί.
- ∅ Ήδη γνωστοί τουριστικοί προορισμοί (προορισμοί διάσημοι ήδη σε πλήθος τουριστών, οι οποίοι αναφέρονται σε έναν τόπο και σε άλλους ενδιαφερόμενους τουρίστες).
- ∅ Θετική προδιάθεση των ντόπιων προς τον τουρισμό (οι ντόπιοι κάτοικοι ενός προορισμού να αντιμετωπίζουν τους τουρίστες με εγκάρδιο τρόπο,

δεδομένου ότι εκείνοι θα χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες που προσφέρει ο τόπος και θα ανταμείψουν με τα χρήματα τους).

- Ø Αυξητική τάση βελτίωσης των εξυπηρετήσεων και υπηρεσιών (να γίνεται συνέχεια αναβάθμιση και ανανέωση των υπηρεσιών που παρέχονται).

4.2.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ

- Ø Τα αυθαίρετα κτισμάτα κατά μήκος της παραλιακής ζώνης (με τα αυθαίρετα οικίσματα δυσκολεύεται η διαδικασία δημιουργίας μεγάλων τουριστικών μονάδων, καθώς στα σημεία αυτά υπάρχουν ήδη τα αυθαίρετα).
- Ø Αποσπασματικές και μεμονωμένες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης (πρωτοβουλίες που μπορούν να αναλάβουν ξεχωριστά ιδιώτες για να δημιουργήσουν δικές τους δραστηριότητες).
- Ø Απότομη διόγκωση ιδιωτικής επενδυτικής δραστηριότητας (ξαφνικά εμφανίζονται πολλοί ιδιώτες που ιδιαίτερα στην περιοχή της Κυλλήνης δημιούργησαν τεράστιες εγκαταστάσεις και 'δεσμεύουν' τον τουρισμό σε αυτές).
- Ø Ελλιπής ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού (σχετικά με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και την προώθηση ενός οικολογικά αποδεκτού μοντέλου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης).
- Ø Ελλείψεις στους τοπικούς μηχανισμούς στήριξης επιχειρηματικότητας στον τουρισμό (η απουσία των κρατικών φορέων, ώστε να στηρίξουν τις προσπάθειες με επιδοτήσεις).

4.2.3 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ

- Ø Αξιοποίηση της διεθνούς ζήτησης και προοπτικές ανάπτυξης νέων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών αυξάνεται ο αριθμός επισκεψιμότητας).
- Ø Προοπτικές ανάπτυξης τουριστικής υποδομής μικρής κλίμακας σε μη κορεσμένες περιοχές (δημιουργία , δηλαδή τουριστικών μονάδων σε παρθένες περιοχές που δεν έχουν ακόμα αναπτυχθεί).
- Ø Αξιοποίηση κινητικότητας εργασίας λόγω τουριστικών επενδύσεων (περισσότερες θέσεις εργασίες σε ντόπιους κατοίκους αν αυξηθούν οι επενδύσεις στον τουρισμό).

- ∅ Αξιοποίηση των μέσων και των ευκαιριών που παρέχονται από τις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας (σωστή χρήση των ΜΜΕ για διαφήμιση όχι μόνο εντός αλλά και εκτός συνόρων).

4.2.4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

- ∅ Εξάντληση του υδροφόρου ορίζοντα (η εξάντληση και η υφαλμύρωση του υδροφόρου ορίζοντα, σε συνδυασμό με τη ρύπανσή του, κάνουν τον «εφιάλτη» να φαντάζει, πλέον, ορατός καθώς δεν θα υπάρχει καθόλου πράσινο και θα πνιγεί η κάθε περιοχή στο τσιμέντο).
- ∅ Φυσικές περιβαλλοντικές απειλές (σεισμοί, πυρκαγιές κλπ.).
- ∅ Ανθρωπογενείς περιβαλλοντικές απειλές (αυθαίρετη δόμηση, ανεξέλεγκτη απόρριψη απορριμμάτων).

4.3 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΗΛΕΙΑΣ

Η Ηλεία είναι επί της ουσίας ένα παρθένο έδαφος για επενδύσεις Τουρισμού . Αυτό οφείλεται, αφενός μεν σε κάποιες πολιτικές του παρελθόντος που αρκέστηκαν στην απλή εκμετάλλευση του τουριστικού προϊόντος που λέγεται Αρχ. Ολυμπία, αφετέρου δέ, σε κάποιες αντικειμενικές συνθήκες υποδομών του παρελθόντος , που καθόρισαν με λάθος τρόπο τις ιεραρχήσεις των προβλημάτων και τις προτεραιότητες ανάπτυξης για το Νομό.

Σήμερα εάν αναληφθούν συγκεκριμένες δράσεις πάνω σε ένα ολικό αναπτυξιακό σχέδιο για τον Νομό ,ο τομέας του τουρισμού μπορεί να προσφέρει υγιή πεδία επενδύσεων σε νέες και κλασικές μορφές τουρισμού .

Οι μορφές αυτές επενδύσεων, για να είναι βιώσιμες και κερδοφόρες, πρέπει να ενταχθούν σε ένα πλέγμα επιχειρηματικών δράσεων και σχεδιασμών ώστε ο συνολικός παραγωγικός ιστός του Νομού να τροφοδοτείται και να τροφοδοτεί τον Τουρισμό της περιοχής.

Ο Αν.Νόμος προέβλεπε για την περιοχή μέχρι και την 30/8/2008 επιδοτήσεις ύψους 60% του προϋπολογισμού της επένδυσης. Αυτό κίνησε των ενδιαφέρον επενδυτών ντόπιων και ξένων και κατατέθησαν αρκετοί φάκελοι επενδύσεων

τουριστικού ενδιαφέροντος στις αρμόδιες υπηρεσίες ,αρκετοί των οποίων έχουν ήδη εγκριθεί.

Οι φάκελοι αυτοί αφορούν ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα μικρής εμβέλειας και είναι διάσπαρτα σε όλη την παραλιακή ζώνη του Νομού. Πρέπει το καθεστώς αυτού του ύψους των επιδοτήσεων, να επανέλθει για μια 5 ετία τουλάχιστον , το επιχείρημα δε ,ότι θα πρέπει να περιλάβει και την ΠΑΤΡΑ και αυτό είναι πρόβλημα ,δεν στέκει, διότι οι δείκτες ανάπτυξης και καταστροφής των δυο αυτών Νομών δεν έχουν καμία σχέση μεταξύ τους.

Στο βόρειο τμήμα του Νομού υπάρχει μια καλή εικόνα Τουριστικών επενδύσεων χωρίς όμως να έχει επέλθει κορεσμός .Πολλές από τις μικρές μονάδες που λειτουργούν στην περιοχή είναι αστικού και ημιαστικού τύπου. Αρκετές όμως από αυτές τις μονάδες χρειάζονται ποιοτική ανασυγκρότηση και αναβάθμιση, ώστε να καλύπτουν τις σύγχρονες απαιτήσεις των τουριστών όπως και εκσυγχρονισμό της επικοινωνιακής και διαφημιστικής τους πολιτικής. Όλα αυτά τα κονδύλια που είναι αναγκαία μπορούν να καλυφθούν από κονδύλια του Αν.Νόμου η άλλων προγραμμάτων ενισχύσεων σε ποσοστά από 50% και άνω.

Το βόρειο τμήμα προσφέρεται και για νέες μονάδες αστικού και παραθαλάσσιου τύπου, αφού οι οικονομίες των πόλεων του Βόρειου τμήματος έχουν αναπτύξει πολλά εξωγενή χαρακτηριστικά τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα την άνοδο σε αυτές του αριθμού των επισκεπτών επαγγελματικού ενδιαφέροντος ,ενώ παράλληλα έρχονται εντονότερα στο προσκήνιο οι δυνατότητες διακοπών στις παραλιακές ζώνες τους.

Οι διακοπές τα επόμενα χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης θα έχουν ένα πιο ποιοτικό και λιγότερο κοστοβόρο περιεχόμενο και η Ηλεία προσφέρεται για επενδύσεις τέτοιου είδους, αφού η απόσταση από την Αθήνα όπου κατοικεί το 50% των Ελλήνων θα μικρύνει με την ΟΛΥΜΠΙΑ ΟΔΟ ,έχει δε την ικανότητα να προσφέρει καθαρές θάλασσες και υψηλής ποιότητας περιβάλλον παρ'όλη την καταστροφή και μια σειρά άλλες παραλείψεις .

Επενδύσεις λοιπόν προς την κατεύθυνση της φιλοξενίας Ελληνικών οικογενειών χωρίς το κόστος να είναι υπερβολικό, όπως συμβαίνει σήμερα με μια σειρά άλλους προορισμούς [νησιά Αιγαίου], μπορεί να μεταβάλλει την Ηλεία σε χώρο διακοπών υψηλής προτίμησης ,άρα και να δώσει νέα ώθηση σε αναλόγου τύπου επενδύσεις.

Στο Βόρειο τμήμα του Νομού υπάρχουν και τρεις μεγάλες Ξενοδοχειακές υποδομές συνολικού τύπου ,όπου ο Τουρίστας ζει εντός αυτών σχεδόν όλο τον χρόνο των διακοπών του και η επιτυχής μέχρι σήμερα λειτουργία τους ,μπορεί να αποτελέσει αιτία και νέων επενδύσεων αυτής της μορφής ,αφού χωροθετηθούν όμως παραλιακές Τουριστικές ζώνες , ικανές να φιλοξενήσουν αντίστοιχες επενδύσεις . Τα παραδείγματα τέτοιων ζωνών στην Κρήτη (Μάλλια ,Ρέθυμνο, Πλάτανος Χανίων , Πρώτο πόδι Χαλκιδικής) είχαν επιτυχή αποτελέσματα την 10ετία 85-95.

Κατά συνέπεια, με άξονα τις θετικές και προσοχή στις αρνητικές εμπειρίες αυτών των περιοχών, όλη η παραλιακή ζώνη της Ηλείας μπορεί να δώσει ευκαιρίες Τουριστικών επενδύσεων χαμηλής εως μηδενικής περιβαλλοντικής όχλησης , αρκεί να λυθεί το πρόβλημα των αυθαιρέτων.

Το ζήτημα των αυθαιρέτων κτισμάτων κατά μήκος της παραλιακής ζώνης ,αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα που πρέπει κάποια στιγμή να αντιμετωπισθεί στο σύνολο του και όχι αποσπασματικά, ώστε χωρίς να χάσει αυτή η αυθαίρετη δόμηση τα κοινωνικά της χαρακτηριστικά, το τοπίο να ενταχθεί επί τέλους σε ένα συνολικό και απόλυτα νόμιμο σχεδιασμό .

Στο Νότιο τμήμα του Νομού τα πράγματα είναι καλύτερα για τους εξής λόγους :

- Ø Υπάρχουν πολύ περισσότερες ελεύθερες εκτάσεις για τουριστικές επενδύσεις από ότι στο Βόρειο τμήμα .
- Ø Ο τουρισμός στις περιοχές αυτές ανεβαίνει και θα ανεβαίνει με καλύτερους ρυθμούς από ότι στο Βόρειο τμήμα τα επόμενα χρόνια.
- Ø Η προγραμματιζόμενη δημιουργία συγκροτήματος γηπέδων Γκολφ, θα δημιουργήσει σημαντική αύξηση ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών.
- Ø Δημιουργία Μαρίνας ελλιμενισμού στον Καϊάφα η σε παραπλήσιες ακτές (εκβολές Αλφειού η Ζαχάρω).

Στην Ηλεία το θέμα του αργοτουρισμού σκοντάφτει σε ένα σοβαρό πρόβλημα. Οι ιδιωτικές περιουσίες είναι συνήθως μικρές και σπάνια ενιαίες ,ώστε να μπορεί στον χώρο, να αναπτυχθεί ένα πλήρες αγρόκτημα αγροτουριστικού προορισμού ,όπως είναι στην κεντρική Ιταλία η στην Αυστρία .

Εκεί σε εκτάσεις 300 στρ.και άνω, ο φιλοξενούμενος έχει την δυνατότητα μιας πληθώρας δράσεων ,από την ζύμωση ψωμιού το πάτημα των σταφυλιών και την συλλογή αγροτικών προϊόντων μέχρι και την Ιππασία.

Το πρόβλημα αυτό μπορεί να ξεπερασθεί μέσα από την συγκρότηση εταιριών Αγροτουρισμού από διάφορους όμορους εάν είναι δυνατόν Ιδιοκτήτες κτημάτων και οι οποίοι, ενώ θα συνεχίζουν να έχουν τις δουλειές τους και τα ανάλογα εξ' αυτών εισοδήματα τους ,θα μπορούν συμμετέχοντας σε τέτοιες εταιρίες, να επιτρέπουν και να υποστηρίζουν παράλληλα, αγροτουριστικές δράσεις στα κτήματα τους.

Αυτό βέβαια μέσα από ένα καταμερισμό υποδομών , μορφής και δράσεων που θα έχει γίνει εκ των προτέρων με την σύμφωνη γνώμη τους .

Σε τέτοια σχήματα δεν χάνεται η επιχειρηματική αυτοτέλεια των συμμετεχόντων ούτε η αυτονομία των ιδιοκτησιών τους ,αφού θα πρόκειται για ενοικίαση χώρου και υπηρεσιών προς τον κεντρικό φορέα και όχι μεταφορά ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, ενώ παράλληλα εξυπηρετείται ο σχεδιασμός ενός μεγάλου αγροτουριστικού προορισμού πολλαπλών υπηρεσιών με ελάχιστα μέσα και υψηλές προσδοκίες κερδοφορίας .

Ο Αγροτουρισμός στην Ηλεία μπορεί να συνδυασθεί άριστα με Τουρισμό Υγείας ,όπως και με άλλες μορφές Τουρισμού όπως θα δούμε παρακάτω .

Στην Ηλεία πέρα από τις γνωστές περιοχές Ιαματικού Τουρισμού Καϊάφα, Κυλλήνη κ.α. ,για τις οποίες επισημάναμε προηγουμένα ότι έχουν μηδενική επί της ουσίας αξιοποίηση , υπάρχουν και πολλές άλλες περιοχές με αναβλύζοντα ύδατα,

ίδιας η παρόμοιας θεραπευτικής σύστασης με τα νερά αυτών των Λουτρών, οι οποίες μάλιστα είναι εντός ιδιωτικών ιδιοκτησιών .

Στις περιοχές αυτές μπορούν να γίνουν επενδύσεις SPA ,που αποτελούν τα τελευταία χρόνια επενδύσεις υψηλής κερδοφορίας ,οι οποίες , σε συνδυασμό με τον αγροτουριστικούς και τους κλασικούς τουριστικούς προορισμούς του Νομού ,θα προσελκύσουν ιδιαίτερα μεγάλο μέρος υποψηφίων πελατών από την Ελλάδα και την Ευρώπη . οφείλουμε να τονίσουμε τα παρακάτω:

- § Ο τουρισμός Υγείας κακώς θεωρείται ότι απευθύνεται μόνο σε πλουσίους . Τα περισσότερα ασφαλιστικά ταμεία της Ευρώπης προβλέπουν δαπάνες λουτροθεραπειών και μάλιστα ξενοδοχειακά συγκροτήματα στην Ισπανία και αλλού έχουν διαχρονικές συμβάσεις μαζί τους.
- § Στις περιοχές αυτές δεν μπορούν να γίνουν μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα που θα περιλαμβάνουν και SPA όπως στην Αιδηψό ,την Κρήτη ,το γειτονικό ALDEMAR κ.α ,όμως οι υπηρεσίες SPA , μπορούν να εμπλουτίσουν το σύνολο των υπηρεσιών που θα προσφέρονται μέσω του αγροτουρισμού, όπως προτάθηκε προηγούμενα και να καταστήσουν τον αγροτουρισμό στην Ηλεία πολύ πιο ελκυστικό από άλλες περιοχές της χώρας μας.

Παράλληλα στους καμένους ορεινούς όγκους του Νομού και μέσα από μια εδαφολογική έρευνα η οποία θα κατευθύνει τους αγρότες των περιοχών αυτών ,μπορούν να συγκαλλιεργηθούν μαζί με τις παραδοσιακές καλλιέργειες [ελιές, κ.λ.π.] αρωματικά φυτά για την παραγωγή αιθέριων ελαίων, που χρησιμοποιούνται στα SPA ,γεγονός το οποίο, πέραν του συμπληρωματικού και άμεσου εισοδήματος που θα φέρει στους αγρότες ,θα αποτελέσει και τόπο επίσκεψης των πελατών του Αγροτουρισμού του Νομού μας, πέραν των πιθανών νέων επιχειρηματικών δράσεων που θα εξελιχθούν μέσω αυτού .

Στην ΚΥΠΡΟ για παράδειγμα, γίνονται αντίστοιχες εκτατικές τέτοιες καλλιέργειες σε θερμοκήπια εδώ και χρόνια. Σε αυτό το σημείο θα ήταν χρισμο να αναφέρουμε ότι ένας από τους προορισμούς των Τουριστών που επισκέπτονται την Νίκαια ή άλλες πόλεις της Γαλλίας σε group , είναι εργοστάσια εκχύλισης αρωματικών φυτών και βιοτεχνίες βιολογικών καλλυντικών .

Επίσης, η Ηλειακή κουζίνα δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από την Κρητική για την οποία γίνεται τόσος λόγος , και μπορεί να αποτελέσει ένα επί πλέον κίνητρο υποστήριξης του τοπικού αγροτουρισμού.

Αναφέρουμε απλά ότι λάδι με 34% αντιοξειδωτικές πολυφαινόλες μόνο εδώ μπορούμε να βρούμε, όπως και τα γλυκά που παράγουν οι νοικοκυρές και μπορούν να μετεξελιχθούν σε οικοτεχνικές δραστηριότητες είναι καλύτερα από κάποια εντόνως διαφημιζόμενα τον τελευταίο καιρό,άλλων περιοχών .

Η Ηλεία όπως φαίνεται και τα τελευταία χρόνια από τα πολλά συνέδρια που διοργανώνονται στις μεγάλες Ξενοδοχειακές μονάδες ,είναι ήδη ένας τόπος με υψηλή προτίμηση για την διοργάνωση σημαντικών επιστημονικών και όχι μόνο συνεδρίων .

Όμως λείπει ένας μεγάλος συνεδριακός χώρος, φιλοξενίας άνω των 2.500 συνέδρων ,ώστε να μπορέσουμε να προσελκύσουμε Παγκόσμια συνέδρια μεγάλων επιστημονικών οργανώσεων.

Η επένδυση σε ένα τέτοιο συνεδριακό χώρο, αφενός μεν θα ήταν από μόνη της κερδοφόρος ,αφετέρου θα έδινε στους επενδυτές της και σοβαρά έμμεσα κέρδη μέσω μιας στρατηγικής συνεργασίας με τις Ξενοδοχειακές μονάδες του Νομού.

Για να προσθέσουμε ένα στοιχειώδες μέτρο εσόδων μιας τέτοιας επένδυσης , αναφέρουμε ότι τον περασμένο χρόνο στην Αθήνα , για παγκόσμιο επιστημονικό συνέδριο 5 ημερών σε αίθουσα 1.500 ατόμων με τρεις βοηθητικές αίθουσες ειδικών θεμάτων χωρίς μπουφέ κ.λ.π. ,αυτά ήσαν άλλο κονδύλιο, πληρώθηκαν 400.000 ευρώ.

Έχει ήδη δημοσίως συζητηθεί για τουριστικές επενδύσεις στον τομέα του Αθλητισμού και πόσο κερδοφόρες είναι .

Στον Νομό ήδη προωθείται η δημιουργία Πίστας μηχανοκίνητου Αθλητισμού από την Λέσχη Αυτοκίνητου σε συνεργασία με την Νομαρχία και άλλους τοπικούς φορείς ,με πολύ σοβαρες προσδοκίες άμεσης και έμμεσης κερδοφορίας .

Η ορεινή όμως Ηλεία προσφέρεται επίσης για την δημιουργία, παράλληλα με ότι αναλύσαμε προηγούμενα, εγκαταστάσεων προετοιμασίας ομάδων και αθλητών ,αφού διαθέτει ότι διαθέτουν και τα αντίστοιχα περιβάλλοντα της Ελλάδας και της Κεντρικής Ευρώπης.

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός είναι σοβαρό και κερδοφόρο πεδίο επενδύσεων τα τελευταία 30 χρόνια στην Αμερική και την Ευρώπη. Η ΑΓΓΛΙΑ έχει λαμπρές επενδύσεις σε αυτόν τον τομέα.

Στην Ηλεία μπορούν να γίνουν καλοκαιρινά εκπαιδευτικά campus ,ιστορικού και αγροτοβιοτεχνολογικού προσανατολισμού, με υποψήφιους πελάτες φοιτητές από όλο τον κόσμο και συνεργάτες εκπαιδευτικά Ιδρύματα και καθηγητές από ολο τον κόσμο .

Η βιωσιμότητα και η κερδοφορία τέτοιων επενδύσεων μπορεί να προέλθει μέσα από τις συνδρομές των φοιτητών ,ερευνητικά προγράμματα της Ε. Ένωσης ,Επιχειρηματικές συμμετοχές κ.α.

Εντός των αγροτουριστικών επενδύσεων ,μπορούν να δημιουργηθούν εκπαιδευτικές δράσεις πολλαπλών θεμάτων σε συνεργασία με εγχώρια η ξένα εκπαιδευτικά ιδρύματα η ανάλογους πολιτιστικούς συλλόγους .

Η Ηλεία είναι παρθένος χώρος για Μαρίνες φιλοξενίας μεγάλων ιδιωτικών σκαφών .Με την άνοδο που έχει τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός με μεγάλα ενοικιαζόμενα η ιδιωτικά σκάφη , μια επένδυση τέτοια θα είχε κερδοφορία αφού στο Ιόνιο αντίστοιχες υπάρχουν από την ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ και πάνω .

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

5.1 ΕΝΝΑΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΗΛΕΙΑΣ

Με τον όρο εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν χωρίς να καταστρέφουν τα φυσικά κάλλη μίας περιοχής.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με την φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή των κοσμικών παραλιών, ο συνδυασμός των διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και προσφέρει λύσεις σε προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας. Θεωρείται μικρής κλίμακας ανάπτυξης του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς και προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα.

Ο νομός Ηλείας έχει τις προδιαγραφές για να ευδοκιμήσει και ,ήδη, κάποιες περιοχές , όπως είναι οι παραλιακές περιοχές, γνωρίζουν τουριστική ανάπτυξη σε τέτοιο βαθμό που τους ασκούνται πιέσεις και τείνουν να ξεπεραστεί η φέρουσα ικανότητα τους. Μετά ,όμως , από την καταστροφή που έπληξε την περιοχή υπάρχει έντονα και ο κίνδυνος εκμετάλλευσης της περιοχής από πολυεθνικές με στόχο την δημιουργία all inclusive-μεγαθήριων που αλλοιώνουν το τοπίο αλλά και ενός νέου τύπου παραθεριστικής κατοικίας κατά το ισπανικό μοντέλο που έχει –ήδη- αποτύχει ,και αποφέρει μόνο στην αρχή κέρδη ενώ οδηγεί στην υποβάθμιση του τοπίου. Κρίνεται ,δηλαδή, απαραίτητο να αποφευχθεί η τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με τους κανόνες του real estate και των tour operators , οι οποίοι δεν εστιάζουν στον πλούτο της περιοχής αλλά ζητούν μία τυποποιημένη ανάπτυξη με πλήρεις παροχές όπως γήπεδα του γκολφ. Επιπρόσθετα, είναι απαραίτητο να διαφυλαχτούν οι καμένες εκτάσεις από την εκτός σχεδίου δόμηση και να τις διαχειριστούμε με στόχο την αειφορία – ακολουθώντας , δηλαδή, διαδοχικά τα στάδια της υλοτόμησης, ξύλευσης, αραίωσης, αναγέννησης, αναδάσωσης, διάνοιξης αντιπυρικών ζωνών, καθαρισμού και φύλαξης.

Παρατηρούνται γενικά διαφορετικές αντιμετώπισεις ως προς το θέμα του τουρισμού , το κοινό στο οποίο απευθύνεται, τον τρόπο που αναπτύσσεται και την υποδομή που δημιουργείται για αυτόν.

Δυστυχώς η επικρατέστερη έκφραση του τουρισμού στον νομό της Ηλείας είναι τα ξενοδοχεία- μεγαθήρια που λειτουργούν all-inclusive και κατ'επέκταση αλλοιώνουν σημαντικά το φυσικό περιβάλλον αλλά και αποφέρουν έσοδα μόνο στους επενδυτές και ελάχιστα στις τοπικές κοινωνίες.

5.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα ίδια τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως συγκεκριμένα είδη τουρισμού θα ευδοκιμούσαν και θα έφερναν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Το φυσικό κάλλος της περιοχής, οι εναλλαγές του φυσικού περιβάλλοντος, η πολιτιστική κληρονομιά αλλά και η δόμηση των χωριών του νομού μας ωθούν να επιλέξουμε ανάμεσα στο χειμερινό τουρισμό, ορεινής περιήγησης, αγροτουρισμό, πολιτιστικό, τοπικής αρχιτεκτονικής, κλπ.

Όπως αναφέρθηκε στην ανάλυση για το νομό Ηλείας, ο νομός διακρίνεται για τις ακτές του, τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μουσεία, τα μνημεία νεότερης ιστορίας, τις ιαματικές πηγές, τους παραδοσιακούς οικισμούς, τα ποτάμια, τις λίμνες, τους βιότοπους, τα δάση κλπ.

Ως αγροτουρισμός ορίζεται η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ήπιας μορφής και πολυδραστηριότητα στον αγροτικό χώρο που προσφέρει νέες εμπειρίες στους επισκέπτες αλλά και νέες ευκαιρίες στους κατοίκους της περιοχής.

Μέσω του αγροτουρισμού ο επισκέπτης μαθαίνει να:

- ∅ συλλέγει καρπούς, να βοηθά στην αγροτική παραγωγή, στην παραγωγή κρασιού, μελιού κ.ά.,
- ∅ έρχεται σε επαφή με την φύση και τα προϊόντα της
- ∅ γνωρίζει την περιοχή πραγματοποιώντας περιπάτους σε μονοπάτια, λίμνες, ποτάμια
- ∅ έχει την δυνατότητα γνωριμίας με περιπετειώδη σπορ
- ∅ αλλά και γνωριμίας με τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής.

Αναπόσπαστη έννοια στον αγροτουρισμό αποτελεί η μικρή κλίμακα και οι διαπροσωπικές σχέσεις.

Ο αγροτουρισμός όμως μπορεί να βοηθήσει ιδιαίτερα τις ορεινές περιοχές, οι οποίες δεν είχαν σημαντικά κερδοφόρα γεωργία, αφού μπορεί να αναδιανεμηθεί ο γεωργικός κλήρος έτσι ώστε να συγκρατηθεί πληθυσμός στους οικισμούς και να προσεχθεί τα προϊόντα που θα παράγονται, αν και μικρής ποσότητας, να είναι καλής ποιότητας έτσι ώστε να ονομάζονται ΠΟΠ και να είναι κερδοφόρα λόγω ποιότητας, διαφημίζοντας παράλληλα και την περιοχή.

Επιπρόσθετα, αυτός ο τύπος τουρισμού αναδεικνύει και ενισχύει τους συνεταιρισμούς και ιδίως τους γυναικείους παρέχοντας έτσι επαγγελματική διέξοδο σε γυναίκες της περιοχής, ενισχύονται συνολικά οι τοπικές αγροτικές οικονομίες, τα παραδοσιακά καταλύματα, η εμπορία τοπικών προϊόντων αλλά και τα τοπικά μουσεία και πολιτιστικές διοργανώσεις. Τέλος, ο νομός διαθέτει περιοχές φυσικού κάλλους εξαιρετικές, προστατευόμενες από το σύστημα NATURA που, όμως έχουν πληγεί σημαντικά από τις πυρκαγιές. Θεωρούμε πως, ειδικά από τη στιγμή που αποτελούν πόλους έλξης θα υπάρχει πιο έντονο ενδιαφέρον αποκατάστασης και προστασίας τους.

5.3 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τύπος τουρισμού που ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις του συμβατικού τουρισμού που επιβαρύνει ιδιαίτερα το περιβάλλον.

Στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των τουριστών και στον περιορισμό της επέμβασης στο περιβάλλον. Επιπρόσθετα προωθεί την ανακύκλωση, την ενεργειακή ανανέωση, την διατήρηση του νερού και των φυσικών πόρων και τελικά συμβάλλει στον εμπλουτισμό του πολιτισμού της περιοχής αλλά και την δημιουργία οικονομικών ευκαιριών για τις τοπικές κοινωνίες.

Συγκεκριμένα, στο νομό Ηλείας μία τέτοια μορφή δραστηριότητας θα ωφελούσε το ήδη ζημιωμένο από τις φωτιές περιβάλλον. Μέσω ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αλλά και βιοκλιματικών καταλυμάτων θα μειωνόταν η επίπτωση της τουριστικής ανάπτυξης στο οικοσύστημα. Η ανάπτυξη ήπιων –ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θεωρείται απαραίτητη με σεβασμό, όμως στην προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (υδροδυναμικής, ηλιακής, αιολικής, όπως και της ενέργειας από βιομάζα με εισαγωγή ενεργειακών καλλιεργειών σε κατάλληλες περιοχές).

5.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τουρισμός που επικεντρώνεται κυρίως σε περιοχές με πλούσια ιστορία και καλλιτεχνική παραγωγή αλλά και σε περιοχές με ανεπτυγμένα ήθη και έθιμα, πανηγύρια, πολιτιστικές εκδηλώσεις, ενδιαφέρουσα παραδοσιακή αρχιτεκτονική και ιδιαίτερα σημαντικά μνημεία όπως αρχαίοι ναοί. Αυτού του είδους ο τουρισμός ενισχύει και αναδεικνύει τον πολιτισμό μιας περιοχής, τα λαογραφικά της στοιχεία και ενθαρρύνει την δημιουργία συλλόγων και συνεταιρισμών που παράγουν τοπικά προϊόντα και χειροτεχνήματα που αποτελούν και μία διαφήμιση-έλξη για την περιοχή.

Γενικά, στο νομό λαμβάνουν χώρας αρκετές πολιτιστικές εκδηλώσεις που προσελκύουν επισκέπτες όπως είναι το καρναβάλι του Πύργου την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς, το πανηγύρι 15-17 Σεπτεμβρίου στην Ανδραβίδα, τα "Βαρθολομιώτικα" στις 13-15 Αυγούστου στο Βαρθολομιό, τα "Ανθεστήρια" στην Γαστούνη, το πανηγύρι 19-21 Ιουλίου στη Ζαχάρω και η γιορτή της σταφίδας το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου στα Κρέστενα.

Οι ορεινοί οικισμοί με την ενδιαφέρουσα παραδοσιακή αρχιτεκτονική αλλά και τα έντονα λαογραφικά στοιχεία έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν ένα τέτοιο τύπο τουρισμού. Ειδικά ένα δίκτυο που έχει για επίκεντρο την Ολυμπία – προορισμό ιδιαίτερα σημαντικό όπου εκτός από τον αρχαιολογικό χώρο και το μουσείο, γίνεται τόσο η αφή της Ολυμπιακής φλόγας όσο και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις κατά την διάρκεια του καλοκαιριού. Όμως, σήμερα βρίσκεται προς εκμετάλλευση από ξένους, κυρίως, επενδυτές.

6° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ο νομός Ηλείας αποτελεί έναν σημαντικό προορισμό πολιτιστικού ενδιαφέροντος, καθώς διαθέτει σημαντικά πολιτιστικά αξιοθέατα. Παρ' όλα αυτά όμως, αν εξαιρέσουμε την Αρχαία Ολυμπία, όλοι οι υπόλοιποι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία παρουσιάζουν μείωση στην επισκεψιμότητά και στις εισπράξεις τους.

Όσον αφορά την ανάπτυξη του ξενοδοχειακού κλάδου στην περιοχή, συμπεραίνουμε ότι τα περισσότερα ξενοδοχεία διαθέτουν μικρό αριθμό κλινών, καθώς και ότι στην πλειοψηφία τους ανήκουν στην κατηγορία 1-2 αστέρων. Αν λάβουμε υπόψη μας και το γεγονός ότι υπάρχουν περιοχές με αξιόλογα τουριστικά αξιοθέατα που όμως δεν διαθέτουν ξενοδοχεία, καταλήγουμε στο ότι ξενοδοχειακός κλάδος δεν έχει αξιοποιήσει τον πλούτο των αξιοθέατων του νομού.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παρακάτω παρουσιάζουμε ένα δείγμα προτάσεων, οι οποίες θα βοηθήσουν ουσιαστικά στην τουριστική ανάπτυξη του νομού Ηλείας:

1. Ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε περιοχής του νομού μας

Πράγματι η Ηλεία έχει τεράστιες τουριστικές δυνατότητες σε κάθε γωνιά της. Αρκεί να υπάρξει εκτεταμένος διάλογος με τους πολίτες και, μέσα από τη διαβούλευση, να δομηθεί ο αναπτυξιακός χάρτης του νομού. Κάθε περιοχή, κάθε δήμος να αντιληφθεί και να συμφωνήσει μετά από διαβούλευση πού πρέπει να ρίξει το βάρος των προσπαθειών του και μετά, σε συνεργασία με τους εκλεγμένους αντιπροσώπους των Ηλείων πολιτών, να διεκδικήσουμε τους τρόπους υλοποίησης του στρατηγικού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης.

2. Δημιουργία ειδικών κινήτρων για την Ηλεία

Είναι ανάγκη να γίνει συνείδηση στον καθένα μας ότι τον συμφέρει να επενδύσει στον τουρισμό. Πέραν των κινήτρων που δίνει η Αθήνα, είναι ανάγκη να προτείνουμε ειδικά προγράμματα ανάπτυξης κάθε περιοχής. Και εδώ είναι απαραίτητο να τονιστεί πόσο πολύ βοηθάει την υπόθεση της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής μας, ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος με τις μεγάλες επιδοτήσεις και τις άλλες διευκολύνσεις.

3. Στρατηγικός στόχος, ο δωδεκάμηνος τουρισμός

Η παραδοσιακή αντίληψη για τον τουρισμό, τον συνδέει με τις καλοκαιρινές διακοπές μιας κλασικής ελληνικής οικογένειας. Από τότε που η αντίληψη αυτή

κυριαρχούσε, έχουν αλλάξει πάρα πολλά. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Χαλκιδικής, ενός κλασικού «καλοκαιρινού» προορισμού για Έλληνες και ξένους τουρίστες: Τα στοιχεία του 2005 δείχνουν ότι ο προσεκτικός σχεδιασμός είχε ως αποτέλεσμα τον Σεπτέμβριο οι τουρίστες που την επισκέφτηκαν να είναι περισσότεροι από τον Αύγουστο, τον κατεξοχήν μήνα των διακοπών. Είναι λοιπόν ανάγκη να κατανοήσουμε ότι η Ηλεία διαθέτει όλα εκείνα τα πλεονεκτήματα που της επιτρέπουν να έχει 12 μήνες το χρόνο τουρίστες: Το καλοκαίρι να απολαμβάνουν την υπέροχη θάλασσα από τη Μανωλάδα μέχρι το Γιαννισοχώρι. Το φθινόπωρο να επισκέπτονται την Ηλεία για να θαυμάσουν τα εκπληκτικού κάλλους μοναστήρια του νομού μας (από τη Φραγκαβίλλα και το Φραγκαπήδημα, μέχρι την Παναγία Κρεμαστή, το Σεπετό κλπ). Τον χειμώνα οι τουρίστες μπορούν να απολαμβάνουν την υπέροχη φύση σε ποιοτικές –μικρές κατά προτίμηση- ξενοδοχειακές μονάδες λίγο πιο πάνω από τη θάλασσα (στις περιοχές του Σκιλλούντα, της Ωλένης και της Πηνειάς, ίσως και στο χαμηλότερο τμήμα της Φολόης), αλλά και να γνωρίζουν την άγρια φύση της Λαμπείας της Λασιώνας και της Φολόης μέσα από τις δραστηριότητες ενός Θεματικού Πάρκου. Τέλος, την άνοιξη μπορούν να απολαμβάνουν τη συμμετοχή τους σε αγροκτήματα με ήπιες δράσεις οικοτουρισμού και αγροτουρισμού, κυρίως στις πόλεις και τα χωριά του Κάμπου. Φυσικά, όλο το χρόνο οι τουρίστες πρέπει να μπορούν όχι μόνο να επισκέπτονται, αλλά και να θαυμάζουν και στη συνέχεια να διαφημίζουν την Ήλιδα, την Ολυμπία, τον Επικούρειο Απόλλωνα, το Χλεμούτσι, το δρυοδάσος της Φολόης, το Φράγμα του Πηνειού, τον Αλφειό, τον Λάδωνα και τη Νέδα, τον παραδοσιακό οικισμό της Ανδρίτσαινας, τα Κρέστενα (πατρίδα του Ξενοφώντα), τα λουτρά της Κυλλήνης και του Καϊάφα κι ένα σωρό άλλα αξιοθέατα της Ηλείας.

4. Με τον ποιοτικό τουρισμό καταπολεμάμε την ανεργία

Δεν είναι μόνο η πληθώρα θέσεων εργασίας που συνεπάγεται η μετατόπιση του κέντρου βάρους των προσπαθειών μας στον ποιοτικό τουρισμό με τη στελέχωση των τουριστικών μονάδων. Μια σειρά άλλων επαγγελματιών αναδεικνύονται επικουρικά – αλλ’ όχι λιγότερο κερδοφόρα- στο πλαίσιο της τουριστικής βιομηχανίας. Χιλιάδες DVD μπορούν και πρέπει να πωλούνται στις πύλες εισόδου των τουριστών στην Ηλεία (Βουπρασία, Ανδρίτσαινα, Ζαχάρω και Λαμπεία είναι οδικές πύλες, Κυλλήνη και Κατάκολο είναι λιμενικές πύλες, ενώ η Ανδραβίδα είναι η από αέρος πύλη της Ηλείας). Χιλιάδες τουριστικοί οδηγοί με τα νέα προϊόντα του νομού μπορούν και πρέπει να πωλούνται όλο το χρόνο.

5. Συνδυάζουμε φυσικό περιβάλλον, πολιτιστική κληρονομιά και αγροτική παράδοση

Και με αυτό το συνδυασμό επιδιώκουμε τη συνεχή, επί 12 μήνες, παρουσία τουριστών στην Ηλεία. Αξιοποιούμε ποιοτικά τα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα. Αφήνουμε πίσω οριστικά την παρωχημένη αντίληψη ότι, δήθεν, «τους κάνουμε χάρη που έρχονται στην περιοχή μας». Με μια κουβέντα, γινόμαστε αληθινοί επαγγελματίες. Μόνο έτσι θα προσελκύσουμε ποιοτικούς τουρίστες, δηλαδή περισσότερα χρήματα. Πανελλαδικά, το 2005 ενώ αυξήθηκαν οι αφίξεις από το εξωτερικό τουριστών στη χώρα μας, μειώθηκαν τα έσοδα, δηλαδή οι τουρίστες έμειναν λιγότερες μέρες και κατά κεφαλήν δαπανούσαν λιγότερα χρήματα. Το ίδιο συμβαίνει με τον εσωτερικό τουρισμό, αν οι υπηρεσίες μας δεν είναι ποιοτικές και δεν απευθύνονται κυρίως σε όσους έχουν τη δυνατότητα να ξοδέψουν χρήματα. Αυτό, βέβαια, σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ακριβές υπηρεσίες, το αντίθετο!

6. Αναπτύσσουμε ισόρροπα όλες τις περιοχές της Ηλείας

Αναδεικνύοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά καθεμιάς και συμφωνώντας το συνολικό σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης πρώτα με τους πολίτες του νομού μας και μετά με την Κυβέρνηση, ώστε να διοχετευθούν οι ανάλογες πιστώσεις στις συγκεκριμένες δράσεις. Στα βόρεια του νομού το βάρος προτείνω να δοθεί στην καλλιέργεια της γης. Ωστόσο, ο τουρισμός μπορεί να στηριχτεί στην πολιτιστική κληρονομιά και στα αξιοθέατα (Αρχαία Ήλιδα, Κάστρο Χλεμούτσι, Γλαρέντζα, Μονή Βλαχέρνας, Κουνουπέλι, λίμνη Πηνειού, Παλιόπυργος, λουτρά Κυλλήνης και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, παραλία μέχρι την Κουρούτα, Μοναστήρια Φραγκαβίλλας και Φραγκαπηδήματος κλπ). Στα ορεινά του νομού ο πολιτισμός παντρεύεται με το φυσικό κάλλος (Αρχαία Οινόη, Αλύσσειο, η Δίβρη με τα φαράγγια, η Φολόη με το δάσος των Κενταύρων, η Λασιώνα με τον τόπο που θρυλείται ότι ο Ηρακλής έπιασε τον Ερυμάνθιο Κάπρο, το Γούμερο με τη σπηλιά του Ασκητή, το ατέλειωτο και πανέμορφο δάσος της Κάπελης, κι ακόμα η Ανδρίτσαίνα με την παραδοσιακή της αρχιτεκτονική, την κληρονομιά του φιλικού Αναγνωστόπουλου και την ξακουστή βιβλιοθήκη της, ο Επικούριος Απόλλων, η μονή του Σεπετού, οι καταρράκτες της Νέδας, τα ξωκλήσια της Φιγαλείας κλπ). Τέλος στα νότια του νομού βρίσκεται το «βαρύ πυροβολικό» του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της Ηλείας: ο Καϊάφας, η Αρχαία Ολυμπία με τον παγκόσμιο πνευματικό πλούτο αλλά και τις πρωτόγνωρες φυσικές ομορφιές, τα πανέμορφα χωριά του Σκιλλούντα, το όρος Λαπίθας με τα μυστικά που κρύβει στα σωθικά του, η Σμέρνα των κυνηγών και των χελώνων, το φράγμα του Αλφειού, το θέατρο του Φλόκα, η Αγουλινίτσα, η παραλία μέχρι το Γιαννιτσοχώρι κλπ)

7. Οργανώνουμε την εκπροσώπησή μας τουριστικά

Με αυτό τον τρόπο μπορούμε να διαπραγματευόμαστε αποτελεσματικά με τους tour operators. Το Επιμελητήριο, η Νομαρχιακή και η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρέπει να βρουν τον καταλληλότερο τρόπο οργάνωσης, ώστε το τουριστικό προϊόν της Ηλείας να «πουλιέται» σε καλή τιμή και με καλές προοπτικές στην εγχώρια και διεθνή τουριστική αγορά. Ίσως αυτό είναι σκόπιμο να γίνει ξεχωριστά, πέρα από τη δράση της Εταιρίας Τουριστικής Ανάπτυξης Δυτικής Ελλάδας. Ήδη η Αναπτυξιακή Ολυμπίας (ΑΝΟΛ) έχει δημιουργήσει έναν τουριστικό χάρτη της περιοχής ευθύνης της και προωθεί τη σύνδεση του τουρισμού με νέες τεχνολογίες, όπως η on line κράτηση δωματίων κλπ.

8. Επενδύουμε στην τουριστική εκπαίδευση

Διεκδικούμε Ανώτατη Σχολή Κρατικού Πανεπιστημίου με τουριστική κατεύθυνση και επικουρικά δημιουργούμε σε δεύτερη φάση ΙΕΚ ή ΤΕΙ εναλλακτικού τουρισμού. Παρεμπιπτόντως δεν εγκαταλείπουμε την ιδέα λειτουργία ενός μεγάλου μη κρατικού, μη κερδοσκοπικού ΑΕΙ στον νομό μας. Διοργανώνουμε και μετέχουμε σε Fora τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Προτείνουμε προγράμματα σπουδών, αξιοποιώντας τους πολλούς Πανεπιστημιακούς και τα στελέχη της τουριστικής βιομηχανίας που κατάγονται από την Ηλεία ή ενδιαφέρονται γι αυτήν.

9. Σεβόμαστε το περιβάλλον και το χρώμα κάθε χωριού και πόλης της Ηλείας

Δεν παραχωρούμε τον τόπο μας χωρίς προϋποθέσεις στην τουριστική βιομηχανία. Θέλουμε τον τουρισμό, αλλά με σεβασμό στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής της Ηλείας. Θέλουμε ανάπτυξη, αλλά επίσης θέλουμε ο τόπος μας να

μας θυμίζει τον τόπο των προγόνων μας, όχι να γίνει αγνώριστος, χωρίς το χρώμα του, χωρίς τα χαρακτηριστικά του.

10. Δημιουργούμε και καλλιεργούμε λόμπι Ηλείων της Διασποράς και φίλων της Ηλείας

Αυτοί θα ενισχύουν τη διαφήμιση του νομού μας, θα εξηγούν τα πλεονεκτήματα της Ηλείας σε αυτούς που αποφασίζουν για τους προορισμούς που θα διαφημίσουν κάθε φορά, θα πιέζουν υπέρ της ανάπτυξης και της τουριστικής προβολής του τόπου μας. (seitaniidiamantis.blogspot.com)

Συνοψίζοντας, το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από την έρευνα μας είναι πως παρότι ο νομός Ηλείας διαθέτει πολλά και αξιόλογα τουριστικά αξιοθέατα, εντούτοις η τουριστική του ανάπτυξη δεν είναι ανάλογη. Δηλαδή, δεν αξιοποιούνται πλήρως τα αξιοθέατα από τον ξενοδοχειακό κλάδο και τον κλάδο των τουριστικών γραφείων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

Βαρβαρέσος, Σ., (2000), Τουρισμός, Έννοιες, Μεγέθη, Δομές(2η έκδοση), εκδόσεις: Προπομπός, Αθήνα

Βελισσάριου, Ε (2000) Μάνατζμεντ Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού. Πάτρα : Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.) (2003), (2004). Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.statistics.gr/>

Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.) (2003). Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.gnto.gr/listing.php?pageID=80&langID=1&tablepageid=6>

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, δεδομένα απογραφής 1991 & 2001 για το νομό Ηλείας & την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Αθήνα 2008. Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Νομού Ηλείας 2007-2020.

Κοκκώσης Χ. – Τσάρτας Π. (1999) Τουριστικός Τομέας Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό, ΕΑΠ.

Λογοθέτης, Μ., 2004. Τουρισμός και βιώσιμη ανάπτυξη. Ρόδος: Επιμελητήριο Δωδεκανήσου.

Νικητιάδης, Γ., 2007. Τουρισμός Δώδεκα θέσεις, Αθήνα: Λιβάνης.

Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, 2003. Τάσεις τουριστικής ζήτησης.

ΣΕΤΕ, 2005. Η πρόκληση της ανταγωνιστικότητας και η ανάγκη επανατοποθέτησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Σκριμιζέα Ειρήνη, Σωφρονίδης Παναγιώτης & Νεόφυτου Νικόλας, « Διαχειριστικό Σχέδιο Φυσικών Πόρων Ν. Ηλείας», πρακτική εργασία μαθήματος 'Εφαρμογές στη διαχείριση φυσικών πόρων', Σχολή Αγρ. & Τοπογρ. Μηχανικών, ΕΜΠ, 2008

Τσάρτας, Π. (1996) Τουριστικός Τομέας – Πολιτική και Κοινωνιολογία της Τουριστικής Ανάπτυξης, Πάτρα

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Klijn J.A., Bethe F., Wijermans M. and Ypma K.W.(1999): «Landscape Assessment Method at a European Level, polder landscapes as an example», Wageningen :Winard Staring Centre.

Robinson M. (1999) Boniface P., Tourism and Cultural Conflicts, CAB INTERNATIONAL.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

(seitanidisdiamantis.blogspot.com)

(www.statistics.gr),

(www.iliatora.gr .)

(www.visitilia.gr)

(<http://www.visitgreece.gr/portal/site/eot/>)

(http://www.hotelsline.gr/root/newhotel/mx/m_ilia_diam.asp).